

Fényszóró

SZÍNHÁZ * FILM * ZENE * IRODALOM * KÉPZŐMŰVÉSZET

ÉVF. 2. SZÁM

MAKAY MARGIT

MAKAY MARGIT

a „TÁRSSZERZŐK” trója, rendezője
és főszereplője

HÉT HÓSE

Hőse Bartók Béla, akinek új művét mutatták be a egy szoboralap javára rendezett hangverseny kere-
aj mű a Hatodik Vonósnyegy. A világhírű magyar
amerikai önkéntes emigrációjában alkotta meg,
it haza a nagyértékű kézirat egy példánya, melyet
hatást keltve szólaltattak meg Budapest legkiválóbb
zenészei. A Hatodik Vonósnyegy méltóképen esatla-
elődélhez. A tartalom gazdagsága, a megfogalmazás
okélye, a négy vonóshangszer különleges hangzáslehető-
ségeinek felhasználása rávall a nagymester kezére. Bartók
Béla következetesen, megalkuvás nélkül tör előre azon az
úton, melyet a lángész belső sugallata számára kijelölt.

BARTÓK BÉLA

Irta: BALÁZS BÉLA

Arkangyalgyermekarc, kérlelhetetlen.
Támadó éles éle mintha késsel
Volna hasítva fájó elevenből.
Hallgató szája mosolytalan.
Mi fáj neked?

Vézna, kis óriás. Tested meredő
Szálkaként szúr a térbe fel
És körül sajgó gyulladást okoz.
Mint kivont pengét hordod magadat.
Miért haragszol?

Bizony zenéd nem andalító mámor.
Kérlelhetetlen acélszerkezet.
Bús föld alól dübörgő lázadás.
Vad fájdalom, sikoltó fájdalom.
Ki bántott téged?

A hegedűid vágnak, döfnek kürtjeid.
Karvalykarmokkal csapsz a zongorába
És véresen, mint marcangolt madárraj
Rebbennek szét a felszakított hangok.
Mit énekelsz?

Fáj, hogy nem értik ezt a fájást?
És szenvedésed nem szenvedhetik?
Vernek, mert versz. Mit vártál egyebet?
Kellemes nem vagy sem mulattató.
Veled mi történt?

Én tudom, mert én láttalak keresni.
Csongrádi koldus, zord néma tanyák
Között keresni dalt, népdalt magyart,
Mint jég alatt eleven gyökeret.
És nem találtál.

S melyet találtál, megtalált az téged,
A paraszt bánat elnémitott kínja.
S Tiszaháton vagy oláh havason
El nem eresztett többé és szivedben
A mosoly megfagyott.

Most belőled süvít a bennük fojtott
Lázadó kín s ők meg nem ismerik.
És nem is hallják. Kiknek muzsikálok
Az égnek borzadt, kicsorbult kaszákat
Magyar magányban?

A HÉT KARIKATURÁJA

GÁSPÁR ANTAL RAJZA

Fényszóró

MŰVÉSZETI HETILAP

FŐSZERKESZTŐ: BALÁZS BÉLA * FELELŐS SZERKESZTŐ: SZEGI PÁL

Levél a dilettantizmusról

Kedves barátom, kigondolok magamnak levelező társnak. Magam elé látlok, mintha szemben ülnél velem, hogy személyesen beszéljek veled. Azért választom ezt a levél-műfajt. Igaz, Mindenkinek szól amit írok. De ha az a Mindenki nem érzi magát személyesen megszólítva, akkor mi köze hozzá? Pedig én neked, éppen neked címzem ezeket a leveleket Kedves Mindenki. A te füledhez hajol minden mondatom. Minden szavam te rád nyitja szemét és a te szemedbe néz. Mert én csak egy bizonyos palaki-embernek tudlak érezni és azt szeretném, hogy te is annak érezhess engem és úgy is felelj nekem.

Hiszen úgys te kezded mindig a társalgást, az én levelem csak felelet. Ugye, most is te kötöttél belém a Fényszóró első számával a kezdedben és szememre vetted, hogy három cikket is írtunk a munkásszínházról. »Ime — kiáltottad haraggal — így növesztitek nagyra a dilettantizmust. Most már az ártatlan lelkű parasztból is műkedvelő ripacsokat akartok csinálni! Lerontjátok a komoly hivatásos művészet iránti tiszteletet, ha minden műkedvelő azt hiszi, hogy eljátszhatja Hamletet. Rontjátok a közönség ízlését, a magos művészet értékelését, leszállítjátok az igényeket, elkallódnak az értékmérő szempontok.«

Kedves barátom, Te magad híres nagy színész vagy és ha nem is írom ki itt a neved, lesz, aki rájön, hogy kinek szól ez a nyílt levél. De éppen azért, mert magad olyan nagy mestere vagy művészednek, akinek minden gesztusából, szavából nem csak a tehetség ízzik ki, hanem a mesterségbeli készségnek, tudásnak magos iskolája és a hivatásnak, a szakmának briliáns kultúrája is, éppen azért meglep, hogy Te félted a hivatásos színművészeket a műkedvelők konkurencijától. Ne fortyanj fel, maradj ülve kérlek. Tudom, hogy nem a kenyeredet félted, hanem attól félsz, hogy a közönség elveszti megismerő érzékét az igazi művészet iránt.

Hát én megnyugtattak, a te művészed a legjobb műkedvelővel sem téveszthető össze. Amelyik színésznek játéka pedig nem tudja parancsoló evidenciával érezletelni a különbséget a hivatásos, mesteri tökéletesség és a dilettáns iparkodás között, annál nem tudom miért kellene olyan nagyon respektálni, hogy ő profi? Hiszen te sem nézed most a színészi »hivatást« szakszervezeti szempontból, hanem művészi rangnak tekinted, melyet a Színházakadémia diplomája nem adhat meg.

A gyöngye színész számára ugyanis rejt veszedelmet, a közönség körében elterjedő műkedvelő színjátszás. De a dilettáns nem mint színész veszedelme a rossz hivatásos színésznek — hanem mint közönség! Ugyanis a műkedvelőkből álló közönség, az igényesebb és hozzáértőbb. Éppen mert maga is játszik, néha nem is rosszal, azért csak igazi nagy értékek imponálnak neki. Minden művészet ott és akkor érte el legmagasabb csúcseit, ahol nagy műkedvelő közönsége volt.

Megvilágíthatom egy példával, melyet minden budapesti meg fog érteni. Kikből áll a futball-mecceknek, a labdarúgó mérkőzéseknek legjobb közönsége? Nem abból a fiatalaságból-e, amely maga is a futballista? Nem azokból-e, akik szakértő szemmel meglátják és lelkesedéssel értékelni tudják minden passznak minden dröblynek, minden lövésnek mesteri voltát? Éppen arról van szó, hogy a jó műkedvelők elé nem akárki állhat oda »profi«-nak. Ennek a közönségnek nem csökkent, hanem jöközött az igényessége, mert jobban ért hozzá.

Neked két gyereked van: az egyik zongorázni tanul, a másik hegedülni. Hivatásos muzikusokat akarsz belőlük nevelni? Ugye eszedben sincs. Ahhoz nem elegendő a tehetségük. De azt akarod, hogy muzikálításuk nevelődjék, jobban értsék és avval jobban is érezzék és élvezhessék a zenét. Sohse jutott eszedbe, hogy műkedvelőket nevelsz, isten bocsá — dilettánsokat? Hogy lerontod az igazi, komoly zeneművészet áhitatos tiszteletét? De te magad is jól zongorázol és zenei dilettáns vagy és tudod, hogy ez sohasem akadályozott meg abban, hogy felismerd és tisztelni tudd az igazi nagy mestereket. Sőt. Tudod, hogy nem azokból áll a komoly koncertek jobb közönsége, akik a kótát sem ismerik. Azok előtt mindig véletlenül múlik a siker és ez olyan lutri, amelyet új, eredeti művész sohasem nyerhet meg. Tudod te magad is, hogy a legmegbízhatóbb koncertközönség mégis azokból a művelt dilettánsokból áll, akik partitúrát olvasva, hallgatják a zenekart. És hidd el nekem, hogy műkedvelő színészekből álló színházközönség, ha belelát kissé a kulisszák partitúrájába, akkor hozzáértőbb, igényesebb közönség lesz, melyet üres rutinnal, profifogásokkal többé megtéveszteni nem lehet talán azért, mert ezek azok a külsőségek, melyeket ő leghamarabb tanult meg.

Balázs Béla

AZ ÚJKORI EKHÓSSZEKÉR

A színház válsága, melyről évek óta olvasunk, nemcsak az üres kasszájú színházigazgatók sóhaja, hanem, sajnos, valóság. Ezt a válságot két másik válság idézte elő: a színpadi irodalom válsága és a közönség válsága. Annak a közönségnek, mely a multban megtöltötte a színházak nézőterét, a sekélyes, problémátlan darabok annyira elrontották ízlését, hogy csupán sekély és tartalmatlan darabok vonzzák színházba. Alkata és ízlése nem bírja »elviselni« sem a klasszikus színműveket, sem az emberi problémákat mondó új kísérleteket.

A »másik« közönség, a dolgozók, akik eddig anyagi okok miatt vajmi ritkán juthattak el a színház kőfalai közé, az ország újjáépítésén dolgoznak s olyan körülmények között, hogy most sem engedhetik meg maguknak a színházbajarást.

Ez ugyan, hisszük, csak rövid ideig tartó — de meglévő állapot. S addig is, amíg ez az állapot — a magyar színjátszás megújulásának érdekében is — megváltozik, színházaink egy része a Nemzeti Színház kezdeményezésére, társulatot és díszleteket felpakolva az újkori ekhósszekérre, a teherautóra, elmegy a dolgozók közé, az üzemekbe, bányákba.

Major Tamásék az úttörők s nekik van a legrégebb »multjuk« e gyönyörű és magasztos vándorlásban. A Nemzeti Színház járt már Kispesten, a MÁV Északi Főműhelyében, az Istvántelki Főműhelyben, a Dunakeszi Főműhelyben, a tatai bányászok között s most legutóbb Pécsen. Molière Tartuffe-jét, Katona Bánk bánját s Rachmanov Viharos alkonyatját játszották a műhelyek színháztermeiben. A Vígszínház Gorkij Éjjeli menedékhelyét, az Operaház Rossini Sevillai Borbélyát vitte a dolgozók közé.

Molière, Katona, Rossini, Gorkij, Rachmanov örök figurái így látogatnak el a magyar dolgozók közé, így viszik el nekik az igazi kultúrát, így hálálják meg színészeink az ország újjáépítését.

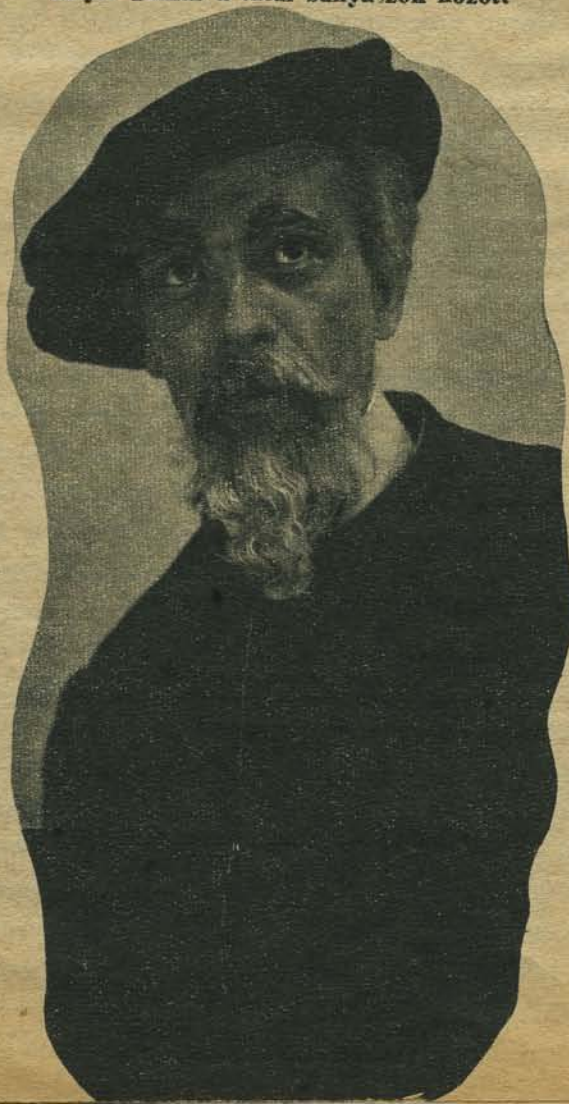
Az újkori ekhósszekér eddigi vándorlásának legszebb állomása a Nemzeti Színház pécsi vendégszereplése volt. Három nap alatt öt előadáson ját-

Thália modern ekhós-szeke-
rén

Alsó kép: Major Tamás a »Viharos alkonyat«
főszerepében

Baloldali képek: A társulat pihen,
Major Tamás a tatai bányászok között

szották Molière Tartuffe-jét s Rachmanov Viharos alkonyatját. Mind az öt előadáson nemcsak zsúfolt pótszékekkel teli nézőtér volt, hanem a rivaldába, a díszletek mögé, sőt még a sugólyukba is jutott néző. A Viharos Alkonyat előadásán Major Tamás öreg tudósának és Rajczy forradalmárjának szavait nemcsak megtapsolta, de meg is éljenezte a közönség. A matróz szerepét ezúttal Peti Sándor helyett a fiatal Horváth Ferenc játszotta, aki a magyar színjátszás egyik legnagyobb ígérete.

A Nemzeti Színház művészei pécsi vendégszereplésük alatt felkeresték a Pécskönyéki bányatelepeket is. Leírhatatlan az a szeretet, lelkesedés és művészet iránti értés, amivel a bányászok fogadták őket. A rögtönzött műsorokat alig lehetett befejezni, újabb és újabb szá-

mokat követeltek. Különösen a dombovári kirándulás volt felejthetetlen közönségnek és színészeknek egyaránt.

Utazásuk alatt az egyes állomások várótermeiben is szavaltak Major Tamásék a vasutasoknak. Mikor Major Tamás egyik alkalommal József Attila verseit szavalta, utána hozzálépett egy vasutas és ezt mondta: »Szaváljon ettől még valamit...«

Mikor a Nemzeti Színház társulata vonatra ült, hogy hazafelé induljon Pécsről, vigyázzban álló vasutasok és bányászok vöröszászlós sorfala közt indult el a vonat...

Pécsi útjukról hazatérve, egy-két napos pihenő után, újból elindult a Nemzeti Színház társulata. Ezúttal Szeged következett, ahol Rachmanov »Viharos Alkonyat«-ját mutatták be.

A „Sevillai borbély” az Északi főműhelyben
Maleczky Oszkár, Gábor Zsuzsanna, Tiszal Magda

Maleczky Oszkár

Bánky Zsuzsi, Gábor Miklós, Farkas Erzsé, Viktor Gedeon

Gobbi Hilda

A naivvá lett Shakespeare

Hiszen tudjuk, hogy semmi sem állandó. Emberek öregszenek. Színdarabok még inkább. Sokkal gyorsabban, mint az emberek. De érdekes nézni, hogy halhatatlan színdarabok is megváltoznak. Többnyire megfiatalodnak. De előfordul néha, hogy még lényegesebb változás is esik rajtuk. Teszem itt van a „Velencei kalmár”. Shakespeare vígjátékának írta és annak is nevezi. Kétségtelenül mulattak is a jajgató és ruháját megtépve átkozódó Shylock-on azok a korabeli angol úri kereskedők, akik velencei álarcban a színpadon is kinevették a sróf, szidót.

Am Shylockból az idők folyamán és a humánus kultúra fejlődésével, tragikus figura lett, amely komor, demonikus és féltelmes marad fájalmában még az öt körülvevő derűs vígjáték-atmoszféra közepette is. Nincs ma az a színész, aki meggyőző vígjátékalakot tudna csinálni Shylockból, még a hitleri S. S.-színjátszás idejében sem próbálkoztak meg vele. Hogyan változtathatótt műfajt ez a darab? Úgyhogy megváltozott a közönsége.

Amit a „Velencei kalmár”-ról mondtam, csak magyarázó bevezetés volt ahhoz, amit a Madách Színház szombati bemutatójáról akarok mondani. Ott ugyanis Shakespeare egy másik vígjátékát játszották, mely az idők folyamán szintén megváltozott kissé: ugyanis néhány száz évvel meg-

fiatalodott. Naivabb lett. Mert közben megöregedett Shakespeare publikuma. Megváltozott a viszony közönség és színdarab között.

Előre akarom bocsátani. A legnagyobb hiba, amit színház és rendező elkövethetnek, ha ezt a változást nem veszik észre. Ebbe a hibába Palasovszky színháza nem esett bele. Dícséretére legyen mondva, hogy Földes Péter rendező kitűnő stílusérzékkel és artisztikus ízléssel teremtette meg azt a distanciát közönség és darab között, melylyel — talán furcsán hangzik — a darabot közel hozhatta a közönséghez.

Mert a „Tévedések vígjáték”-át ma valószínűleg játszani képtelenség volna. Azt, hogy két hajszálra hasonló ikertestvérnek két hajszálra hasonló szolgálja van, és hogy ez a két pár éppen akkor találkozik össze egy városban, mikor apjuk is éppen őket keresi ott, és senki, a szerető hitves sem tudja őket megkülönböztetni egymástól, mert véletlenül teljesen egyformán vannak öltözve is... ezt mai közönségnek „természetes” rendezéssel és játékkal valószínűvé tenni úgy sem lehet. Ez bohózatnak volt szánva Shakespeare idejében is. De az ő naivabb publikuma naivabb illúzióval azért nevetett ezen a tréfán, mert lehetségesnek tartotta. Azóta öregebb lett a közönség és a darab ezért viszonylag fiatalabb: naivabb. Ha ma ezt a darabot a mai

természetesség technikájával játszva, valószínűleg akarná tenni a színház, együgyűségnek hatna, kínos ízléstelenségnek és csak kompromittálná ezt a bájos, szellemes, a maga nemében virtuóz költői tréfát.

De Földes Péter a Madách Színházban már eleve tudatos játéknak állítja be az előadást. A színészek a függöny előtt ragasztják egyforma bajuszaikat és (szellemes ötlet) tükör helyett egymásra néznek. Hiszen egymás arcát akarják viselni. Hiszen egymás hasonmásai akarnak lenni. Az ízlésesen és művészién fél-Shakespearira stilizált színpadon, melyen nem felíratos tábla, de két színpadszólga jelenti be minden jelenet színhelyét — minden mutatja, hangsúlyozza, hogy színpadi bohóságáról, naiv ódivatú, gyermekded játékról van szó, emberek játszották a bábjátékról. Ezért fontoskodó összehasonlító kritika nélkül mosolyogva és kacagva fogadja a félreértések és tévedés halmozott variációit, melyek nem annyira az élet, mint inkább sakkfigurák bonyodalmasan komplikálódó helyzeteire emlékeztetnek.

De éppen azért, mert nem az élet-valorizáció mértékével lépünk elébe, éppen azért boldog örömmel bukkanunk rá minduntalan Shakespeare kifogyhatatlan élet-színeire. Shakespeare nem lenne Shakespeare, ha legvalószínűtlenebb bábjátéka is nem volna telistele lelegző elevenségekkel.

A játék bizony nem volt olyan jó, mint a rendezés terve, melyhez hozzájárultak Sas artisztikusan leegyszerűsített, ízléses díszletei is. Tudjuk, hogy kezdő színészekkel adták a darabot, ami a színháznak dícséretes vállalkozása és a kritikustól elnézést követel. De én megbecsülni akarom ezeket a jószándékú fiatalokat avval, hogy nem beszéljek róluk lenéző elnézéssel. A nők különben sem szorultak rá. Pádua Ildikó, mint Antipholus felesége, teljesen gyakorlott, kultivált, jól használható színésznőnek mutatkozott. A kom dia-alakításon keresztül csillannak drámai lehetőségek. Simányi Tibor határozott komikai tehetség, annál is több: komikai egyéniség, femininen szelíd szemtelenségével. Csak még túl sokat tesz azért, hogy kifejezze azt, amit érett egyéniségű rutinírozott színész pusztán jelenvalóságával kisugároz. Leggyöngébb volt a főszereplő Tamás József, aki a két különböző karakterű egyforma kinézésű testvért játssza. Kivált a szeleburdibb agglegény szerepében volt szögletes, könnyű, természetes grácia nélkül való. (Mert a Marionetteknek is megvan a maguk természetes gráciájuk.)

Mindent összevéve, jó szándékú, becsületes, jobbat ígérő és művészi kultivált levegőjű, kellemes előadás volt.

Balázs Béla

Jánossy Margit, Simányi Tibor és Tamás József a „Tévedések vígjátékában”
(Foto Mallot)

A „Fényszóró“ Pantheonja

Őszinte beszélgetés Rózsahegy Kálmánnal

Ő volt a mi klasszikus parasztunk. Több mint ötven éve játszik parasztszerepeket, utólérhetetlen művészettel.

— Miért szerette annyira a parasztszerepeket? — kérdezzük.

Rózsahegy Kálmán a háborús viharban elvesztette meghitt otthonát. Most egyik lányánál lakik. Megfontoltan, halál-kán válaszol:

— Azért, édes öcsém, mert rájöttem arra, hogy Shakespeare-t, Moliere-t és többi nagy szerepeimet mások is nagyon jól eljátsszák. De arra is rájöttem, hogy az én paraszti figuráimat, akiket a magyar alföldről hoztam magánmal, mások nem tudják úgy átérezni. Mert igazi parasztfigurát megtanulni nehéz. Arra születni kell. Én pedig rátermettem. Hát ezért szerettem én több mint ötven éven át a parasztszerepeket.

— Hogyan kezdte Kálmán bácsi?

— Hat esztendő voltam, amikor Szeghalmon már parasztfiút játszottam a »Sárga csikó«-ban. De nem így kezdődött az ötven év. Nem akarom én ötvenhat-évesre fiatalítani magamat. Elvégeztem a Színiakadémiát. Jó tanáraink voltak...

Mosolyog. Érzem, hogy méltán büszke tanáira.

— Újházi Ede, Paulay Ede, Csiky Gergely, Alexander Bernát és Várady Antal tanítottak. Debrecenbe kerültem. Ott a »Piros bugyellárst« játszottam. Azután Kolozsvár következett. Onnan szerződöttem el Beőthy előbb a Magyarba, azután a Nemzetibe. Ez a századforduló idején volt. Blahánéval játszottam a »Tündérlak Magyarhonban« című darabban. Azután jött a sok parasztszerep. A »Bor«, a »Cigány«, a »Vén bakancsos«, a »Sárga csikó«, a »Falu rossza«, a »Csikós«. Eljátszottam Shakespeare összes bolondjait. Mért azok is parasztszerepek, kérem. Azután jött egy Németh Antal nevű fiatalember és én mentem. Talán nem voltam neki elég tehetséges.

Jövő terveiről ezt mondja:

— Az Úristen megengedte, hogy színészi képességeim birtokában érjem meg a felszabadulást. Boldog vagyok, mert az emberek örülnek annak, hogy vagyok, élek. Várom a jó szerepeket, a jó filmeket és bízom benne, hogy újra a Nemzeti Színpadára kerülök.

Az »Éjjeli menedékhely«-ről beszélgetünk.

— Luka alakját nem szentnek játszottam meg. Az én felfogásom szerint Gorkij sem csuhás, nagyszakállas zarándoknak képzelte el. Embernek játszottam meg. Megszállott embernek, aki közel megy az érző emberi szívhez.

— Színésznevelés?

— Folytatom a munkámat. Büszke vagyok arra, hogy magánjellegű, egyéni tanításomnak szép gyümölcsei voltak. És arra is büszke vagyok, hogy számtalan tehetséges színészjelöltet egészen ingyen tanítottam. Nincs olyan színház Magyarországon, ahol ne játszana Rózsahegy-növendék. Így hirtelen is eszembe jut néhány volt növendékem neve: Ráday Imre, Mezey Mária, Peti Sándor, Görbe János, Lázár Mária, Tóth Júlia, Szilágyi Szabó Eszter, Lakos Klári. De nem tudom mind fejbentartani. Ezentúl is igyekszem az igazi tehetségeket színpadra nevelni.

Fátyolozottá válik a hangja:

— Sok szomorúság ért. Elvesztettem a fiamat... Elvesztettem otthonomat is... Megsérült a mi kis házunk. Csak a tábla maradt ép, amire azt véste a szobrász: »Ezt a házat halás közönsége adta Rózsahegy Kálmánnak, a színésznek«.

Rózsahegy Kálmán

(Hajnal István felvétele)

Fürgén megy le a bérház lépcsőjén. Csupa energia. Sok szép terve van ennek a sokoldalú nagy színésznek. Jó szerepekre vágyik.

A színigazgatók bizonyára alkalmat adnak Rózsahegy Kálmánnak arra, hogy továbbra is megajándékozza művészetével azt a közönséget, amely ötven esztendőn át annyira szerette őt.

Palásti László

IRODALOM

— KÉT SZONETT —

Írta: HELTAI JENŐ

ÉLETRAJZ

Az egyszerű szó kedvelője voltam,
Ékes szavak kincsével meg nem áldott.
Nem tépegettem tarka szóvirágot,
Sosem szavaltam, mindég csak daloltam.

Nyájas közönség nyárspolgári tapsát
Sosem kerestem. Mertem írni bátran.
A magam útját álmódóva jártam.
Csodálatos cél: édes céltalanság!

Éltem soká a pesti rengetegben,
Szabad madár, ki ágrul-ágra rebben,
Kegyelt a jósors, balsors üldözőtt.

Himbált az élet, föl-le, föl-le... mint a
Síró-mosolygó kis fiút a hinta,
Pihét a szellő ég és föld között.

RÉGI VERSEK

Sok régi versem, elhervadt dalom,
Sok régi kedv, sok régi lájdalom,
Közönybe fagyva, eltemetve, szótlan,
Itt nyugszik egy lezárt, sötét fiókban.

De mégis egy-egy kínzó éjszakán,
Mikor gyötörni kezd mult és magány
És nem vigasztal sem szivar sem álom
A temetőjük kapuját kitéárom.

Holt verseim lehunyt szemébe nézek,
Ó, régi versek, gyávák és merészek,
Bukott királyok, száz vesztett esata!

Holt verseim, ti, multam és jövőm!
Nem éltetek tovább, mint esipke-kendő
A régi kedves halvány illata.

József, Báthy Lajos és Várkonyi Zoltán Molnár Ferenc egyfelvonásosában

Báthy Lajos és Szemere Vera a Steinbeck darabban

Kritika helyett -

Crónika

Írta: SZEGI PÁL

STÍLUSKERESÉS. VAGY ZÜRZAVAR?

A felszabadulás után újjászülető, vagy legalábbis újjászületni akaró színházi kultúránk irányítói megérezték, hogy a jätéket nem lehet egyszerűen ott folytatni, ahol az ostrom előtt abbamaradt.

Hogy végül mégis ott folytatták, annak egyszerű, organikus okai vannak. A művészet lassan érő gyümölcs, s hogy milyen a gyümölcs, az nem a gyümölcsön múlik, hanem a gyökereken és azon, hogy milyen talajba kapaszkodnak a gyökerek. A napfény és az eső is beleszól a gyümölcsök sorsába. A természet ezer titokzatos erője formálja meg a művészet gyümölcsét. A társadalom, a lélek törvényei, a politikai széljárás: ezek azok az erők, mik, öntudatlanul is formálják a művészetet. Ahogy látunk és érzünk, az, még lázadó ellentmondásaiban is szerves származéka annak, ahogy az előttünk járók és a velünk együtt dolgozók látták és érezték. Legegyénibb tulajdonunknak hitt szellemi kincsünkön: egyéni beszédmodorunkon is megérezni azt, hogyan beszélt a dajkánk, vagy az édesanyánk és hogy milyen beszédű emberekkel élünk egy közösségben. A művészet nem magános csoda, hanem az elődök és társak munkájának eleven közösségbe kapcsolódó szerves élet.

Színházművészetünk lelkes és tehetséges irányítói megérezték az új szelek fúvását s a föld nedveinek új, titokzatos erejét, de beszélni csak a maguk nyelvén tudtak. Ez természetes is. Az organizmus

Alsó képek: Dayka Margit, Tolnay Klári és Rápolthy Anna az „Éjjeli menedékhely”-ben

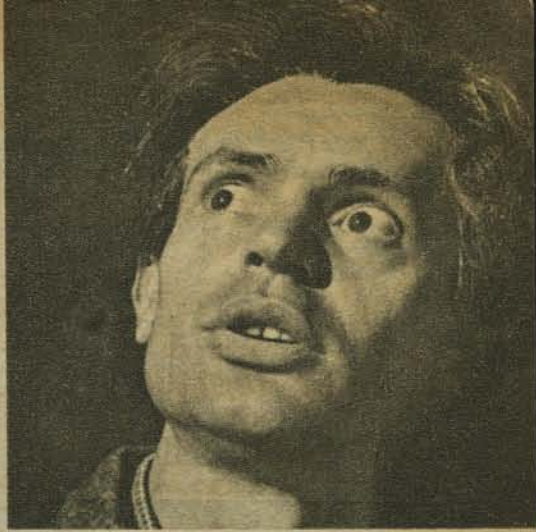

Tímár József operett szerepben

Várkonyi Zoltán a Cronin darabban

Görbe János Toller „Géprombolók” e. drámájában

nem ismeri a nagy ugrások kalandos szertelenségét. Az ugra-bugráló művészkedés nem művészet, csak kaland. Művészeink és színházvezetőink megérezték, hogy az új idők szelleme, a tömegek lelki nyugtalansága *»valami újat«* vár a színházaktól is.

DE MI LEGYEN EZ AZ ÚJ?

Temperamentuma, izlése, kultúrája szerint, természetesen, mindenki valami másban kereste az újat: az egyik új szerzők új típusú darabjaiban, a másik a színpad örök klasszikusainak a mai színpad eleven igényei szerint való előadásában, sőt át-fogalmazásában. Steinbeck és Cronin sláger-darabjaival épp így szerencsét próbáltak színházaink, mint Goldoni és Shakespeare előadásával. Épp úgy megszólaltatták színpadjaikon a szocialista szellemű *»avant-garde«* egyikét régibb, nagy nemzetközi sikerét, mint a jó öreg Szigeti József egészséges és becsületes humorát. A realizmus színpadi stílusának új életrekelésében épp olyan korszerű színpadi feladatot véltek teljesíteni, mint a filmszerű villámtechnika szípkorkázó, expresszív roham-stílusának kialakításában. Így került egymás mellé Heyermans Herman *»Remény«*-e és Ernst Toller *»Géprombolók«* című drámája a budapesti színpadokon. (Sőt a kétféle stílust igyekezett egyébe ötvözni Háy Gyula Nemzeti Színházban előadott

darabja.) A revü-stílus plakát-hatásokra beállított színpadképeivel is kísérleteztek, de a nemesen tartózkodó kamara-stílus tiszta hagyományainak is akadtak ápolói.

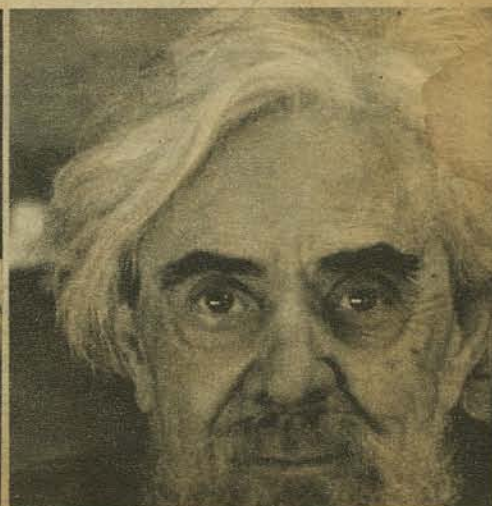
Ha kicsit még bizonytalanul és zavarosan, mégis színesen és gazdagon mutatkozott meg a magyar színjátszók pompás munkakedve a felszabadulás után. Újat, frisset akartak. A szabad fellélekzés örömét érezhettük színházaink gazdag, bár kissé tarka-barka műsorpolitikáján.

VISSZA ÖNMAGUNKHOZ

Végeredményben: beszélni mindenki csak a maga nyelvén tudott. Polaszovszky Ödön a régi *»Zöld Szamár«*, vagy *»Új Föld«* hangján szólalt meg színházában, Both Béla nemes, de kicsit iskolás szellemű irodalmi stílust követett, Jób Dániel Gorkij: *»Éjjeli menedékhely«*-ében is a nagy Vigszínházi stílus hagyományait követte, hogy végül kikössön Molnár Ferencnél, kit saját bevallása szerint a Vigszínház stílusa *»klasszikusának«* tekint. Bárdos Arthur is pontosan ott folytatta, ahol az összeomlás előtt abba kellett hagynia a munkát: a finom kamara-stílus kismestere maradt az új *»Belvárosi Színház«*-ban is.

Nagyon helyesen. Csak igaz, belső erőinkből szülehet élő művészet. Aki önmagához hű marad, annak erkölcsi magatartása biztosíték arra, hogy hű maradjon a művészetéhez is.

Mihályi Ernő, Ajtay Andor és Rózsahegyi Kálmán az „Éjjeli menedékhely” szerepeiben

?

Miért

Játszanak rossz színészek főszerepeket?

Támogatni kell a fiatal tehetségeket. De támogatás-e az, ha Shakespeare darabok főszerepeit osztják ki olyan kezdő színészekre, akik nem tudják, vagy még nem tudják teljesíteni a nagy feladatot? Szabad-e lejártni, kompromittálni egy-egy kezdő színészt egy rosszul eljátszott főszereppel? Színésznevelés szempontjából is nem az volna a fontosabb, hogy ezek a művészi próbálkozások ne a nagyközönség szemé előtt játszódjanak le, hanem valami stúdió-színpadon? A jó pedagógus nyilvános kudarcnak kitéhet-e egy-egy még gyöngye erőit? Nem többet rontva-e a nyilvános kudarc, mint amilyen hasznos lehet egy nyilvános szereplésnek? A kezdők sikertelen szerepléséért nem is a kezdő művész felelős, hanem a kezdőt nem neki való szerepben jöltéptető rendező

Nagyon jól tudjuk, hogy mindenben *»gyakorlat teszi a mestert«*. De a féltékeny tehetség fél kudarcának terhét vállalhatja-e a színház, mely, ha nevelni is a színészeit, mégse színi-iskola? ...

Csodabár után — a Csodaszarvas-ban szeretne fellépni Jávor Pál

Budáról a pesti oldalra menet a motoros kompon találkozom össze Jávor Pállal. A Magyar Színházba igyekeznek, a „Csodabár” próbájára. Az emberek fölcskillanó szemmel veszik tudomásul, hogy szerencsésen hazakerült a népszerű színész. Jártában-keltében még ismeretlenek is örvendőző mosollyal köszöntik.

— A közönség már alig várja, hogy színpadon lásson, — mondom neki.

— Magam is alig várom, hogy fölléhessek, — feleli. — Bizony már volt úgy, hogy

nála játszom. Így nagyjából a Nemzeti és a Művész Színház között fog megosztani a színesi munkám.

— Milyen új szereped van kilátásban?
— Egyelőre egy régi szerepemre gondolok állandóan. Idestova húsz éve, kezdő színész koromban, mutattuk be Bárdos Artur Renaissance Színházában Crommelync „Csodaszarvas”-át. Igazi remekmű, azt hiszem, Strindberg óta nem írtak ilyen hatalmas, megrázó lélekdrámát. Boldogult Karinthy Frigyes fordította a belga tró darabját.

Solthy György, Jávor Pál és Apáthy Imre nézik az új plakátot

örökre leszámoltam a színpaddal is, az étellel is. Most, hogy itthon vagyok, a sok szörnyű megpróbáltatás, a sok sötét, keserű élmény után jól fog esni egy kis derűs, könnyű fajsúlyú komédiázás. Ezért is vállaltam, több fölkinált szerep közül, a nyári operettben való föllépést. De nem szeretném, ha a közönség, mely most a „Csodabár”-ban lát viszont, azt hinné, hogy hátat akarok fordítani a drámai műfajnak.

— Egyszóval, ha vége a nyárnak? ...

— Természetesen a Nemzeti Színház tagja vagyok és készen állok a komoly feladatokra. Azonkívül megállapodtam Várkonyi Zoltánnal, hogy bizonyos számú estén

Az ő ötlete volt az elmés „Csodaszarvas” cím is, amely francia eredetiben így hangzik: Le cocu magnifique, vagyis: A csodálatos fölszarvazott férj. Egyszóval, ha megkérdeznék, mihez volna leginkább kedvem, azt felelném: újítsuk fel Crommelync darabját és én örömmel eljátszom benne megint régi szerepemet a fiatal hajós kapitányt:

— Filmmel kapcsolatos terveid?

— Boldogan veszek részt minden becsület munkában, amely a magyar filmjátszást az új idők szellemében akarja föltámasztani és jó útra vezetni.

(— r.)

A kiskapuban: Jávor, Solthy, Mihályi és Justh

Jávor Pál és Mihályi Ernő a próbán (Mafirt fotók)

Szereplők:

Miniszter

Titkár

Kelemen

Történik napjainkban.

1. JELENET.

Miniszter, titkár.

Titkár: E szerint miniszter úr lemondása bizonyosnak tekinthető?

Miniszter: Igen. Beféradtam az eredménytelen hadakozásba, s bár biztosra veszem, érte, biztosra veszem, hogy azok, akik távozásomat kívánják, csak elenyésző részét képviselik az ország lakosságának... (Kívülről diszkrétül üvöltés hallatszik.) szóval izé... habár biztos vagyok benne, hogy a valóban számottevő többség bizalmát jogosan bírom... (Újból az előbbi hangok.) mondja mi ez az ordítás?

Titkár: Egy ember zokog odakint, miniszter úr.

Miniszter: Mit csinál?

Titkár: Zokog. Mikor megmondtam neki, hogy a miniszter úr távozására esetleg órákon belül sor kerülhet, hangos jajveszékelésbe tört ki. Be akar jutni a miniszter úrhoz.

Miniszter: Látja kérem... a kisemberek tudják kifveszítenek el bennem. De mit törődnek ezzel a napi politika lelkiismeretlen intrikusai... Egyébként ki ez az ember?

Titkár: Kelemen Brunónak hívják.

Miniszter: És mi a foglalkozása?

Titkár: Ugy bóg, bocsánat a kifejezésért, olyan szívzaggatóan zokog, tetszik hallani... hogy képtelen vagyok megérteni a foglalkozását. Folyton azt hajtogatja, hogy ez nem lehet igaz, nem lehet igaz...

Miniszter: Szegény... higgye el, nem első ízben találkozom a szeretet spontán megnyilvánulásával. Mióta átvettem az ország temetkezési ügyeinek intézését, lépten nyomon találkoztam az emberek hogy is mondjam csak... szimpátiájával. Vegye tudomásul, titkár úr, hogy a miniszter népszerűségét nem a vicclapok ocsmány és felelőtlen karikatúrái félmjelzik, hanem az ilyen zokogó Kelemenek, akik higgye el, százezerszámba vannak. Csak nem mindegyik olyan bátor, hogy féltő szeretetét a miniszter elé vigye.

Titkár: Beengedjem ezt az embert?

Miniszter: Okvetlen. Szébb búcsút nem vehetnék a bársonyszéktől, mint hogy fogadom ezt az izét... ezt a Kelemen, a nép egyszerű gyermekét, aki... szóval engedje be.

Titkár: Igenis. (el)

2. JELENET.

Miniszter, Kelemen.

Kelemen (zokogva bevonul).

Miniszter: No ne sírjunk, ne sírjunk, kedves barátom... térjünk munkához. Foglaljon helyet...

Kelemen (zokogva): Az az ember... ott kint... azt mondta... hogy le tetszik mondani...

Miniszter: Ez sajnos így van, kedves barátom. Magasabb szempontok...

Kelemen (felüvölt): Ez nem lehet... ez nem lehet...

Miniszter: Nyugalom, kedves barátom. Adja elő mi a baja, mi a kívánsága és ha egy mód van rá, gondoskodni fogok arról, hogy ügye elintézését nyerjen. (Kihúzza magát.) Ne felejtse el, hogy e pillanatban még miniszter vagyok.

Kelemen: Tessék maradni... még három napig... tessék még három napig miniszter maradni...

Miniszter: No de drága fiam, ez nem tőlem függ...

Kelemen: De ha nagyon tetszik akarni, akkor még miniszter tetszik maradni három napig...

Miniszter: Fértelem, hogy beszél maga magyarul. És miért pont három napig.

Kelemen: Mert akkor van lapzártá.

Miniszter: Lapzártá? Hol?

Kelemen: Hát hol lehet lapzártá? A lapnál.

Miniszter: Milyen lapnál?

Kelemen: A vicclapnál.

Miniszter (elkomorodik): Vicclapnál? Maga egy vicclapnál van?

Kelemen: Igen. Rajzoló vagyok.

Miniszter: Mars ki.

Kelemen (zokog): Ne tessék velem így beszélni, tessék velem demokratikusan beszélni.

Miniszter: Majd adok én magának! És mi összefüggésben van a lapzártá az én lemondásommal?

Kelemen: Ha megtetszik bukni, a lap nem közli a karikatúráimat. Mert már nem aktuális. Nem kapok egy vasat sem. Négy nevetlen gyermek van otthon és egy nevetlen feleségem... tessék megnézni, milyen szép rajzok... itten csörgősapkával tetszik lerajzolni lenni.

Miniszter: Hát megáll az ember esze! Bolondnak rajzol és még ide áll kunyerálni, hogy ne mondjak le.

Kelemen: Csak három napig, de ha ez a kép jobban tetszik, itten csak rajzszögbe tetszik ülni, amit valaki a bársonyszékbe rakott...

Miniszter: Ugy nézek ki, mint valami hülye...

Kelemen: Karikatúra, könyörgöm... de nagyon jó, a szerkesztőnek is tetszett, csak elzavart, hogy addigra úgymégtetszik bukni, mire a lap megjelenik. Tessék maradni még három napig, tessék engemet megbecsülni.

Miniszter: Nem mondaná meg, hogy mit becsüljek magán?

Kelemen: Hogy én vagyok az egyetlen, aki megsíratja a miniszter urat.

Miniszter: Maga az egyetlen? Hát ezt meg honnan veszi?

Kelemen: A titkár úr mondta odakint.

Függöny.

Jávor újra a mikrofon előtt

Jávor Pál ismét a magyar rádió mikrofonja előtt áll és *Devecseri Gábor* „Don Juan irodája” című komédiájának főszerepét játssza. A szünetben kijön és közvetlen mozdulattal letelepszik a lépcsőre. — Ez az első szerepem, mióta hazajöttem — mondja. Azon az emlékezetes március 19-én ugyanebben a stúdióban *Krudy Gyula* egyfelvonásosában léptem fel utoljára, mielőtt a németek bejöttek a rádióba. Most újra itt kezdem. Azóta mintha száz év telt volna el és ma újra itt vagyok. — Körülnéz. — Jó újra itt lennem. A távollét sok-sok gyötrő órájában az volt az egyetlen éltetőm, hogy mindig reméltem, bizakodtam a visszatérésben. Nem vagyok mártír, nemzeti hős, egyszerűen színész vagyok. Kiestem a robogó vonatból és minden erőmet megfeszítettem, hogy újra felkapaszkodjam. Sikerült. Most újból járnai tanulok, izzelem a szavak mámorító zenéjét, a szerepeket. — Ezeket mondja, aztán újra a mikrofon elé áll.

Benézünk a stúdióba. Az együttes: Jávor, Várkonyi Zoltán, Tapolczay Gyula, Apáthy Imre, Bartos Gyula, Várady Edít, Ditrói Ica, Don Juan problémáját viszi a közönség elé.

A rádiójáték színpadi szerzővé avatja *Devecseri Gábort*, a kitűnő költőt és a görög-római klaszrikusok nagyszerű tolmácsolóját.

— Babitsék Nyugat-ánál és József Attila Szép Szójánál kezdtem — mondja kérdésünkre a szerző, aki egyébként Moravcsik Gyula professzor tanársegédje az egyetemen. — Négy éve dolgozom egy Don Juan című versesdrámán és ez az egyfelvonásos annak mintegy mellékterméke. Don Juan az egyetlen drámai hős, aki nem titkolja, hogy az elbukás ürügyével tulajdonképpen a közönség vállára rakja a probléma terhét; nem pusztul el, hanem leplezetlenül, sétálva, angolosan távozik az élet színpadáról. Don Juan és Leporello — akiről Otto Rank tanulmánya óta tudjuk, hogy egy személy, — szemben áll Octavioék világával. Darabom kettőjük szembenállásának megfogalmazása és Don Juan igazolása nélkül, azonban, hogy Octavioék világának megsemmisítésére törnének. A darab azt mutatja meg, hogyan nehezedik Don Juanra mind az a sok járulékos dolog, ami elől éppen menekülni szeretett volna, hogyan nő a fejeére: »A sok rokon, a hozzátartozók, ellenfelek, az ismerősök, a virágkereskedők, az ékszerészek, akik az utcán már messziről köszönnek, aztán egy nap felkeresik és unokaöccsük számára valami protekciót kérnek.« Mindenből úgy lett és az ügyek egyre szaporodtak. Ezért volt kénytelen Don Juan irodát nyitni. Ime itt a katalógus: peres ügyek, az el-

hagyott férjek, a megcsalt férjek ügyei. Párbajügyek, ezek a párbajnaplók, itt meg a jegyzőkönyvek. A társadalomnak, melyen kívül akart ballagni, egyetlen olyan területe sincs, amely ne körülötte és általa mozogna. Munkával látja el az ipart, foglalkoztatja a kereskedelmet, föllendíti az idegenforgalmat, ami pedig a peres ügyeket illeti, az ügyvédek belőlük élnek.

Don Juant végül is az iroda terhe és a hölgyek kíméletlen gyengédsége öli meg, de távozása előtt még így vall: — Mind milyen felnöttek vagytok. Én pedig ügylátszik végig megmaradtam kamasznak. Kicsit hosszúra nyúlt a kamaszkorom, de nem bánom.

Röviden még csak annyit árul el a szerző, hogy a Nemzeti Színház felszólítására elkészítette *Plautus*: Miles gloriosus-át és *Menandros*: Itéletkérők című darabját. A két darab összesen egy műsorban kerül színre.

Barsi Ödön, a rendező int, mindenki elhallgat. Othello, nyugalmazott ezredes (Várkonyi) é Don Juan (Jávor) párbeszédét közvetíti a rendező megfigyelő hangszórója. Még hallom, ahogy Barsi odafordul *Cserés Miklóshoz*, a dramaturghoz és halkán mondja: — Öröm ilyen gárdával dolgozni.

A sötétedő folyosón Jávor hangja cseng a fülembe »egyszerűen csak színész vagyok!«

Böröcz Endre

Jávor a mikrofon előtt

Devecseri Gábor és Jávor Pál a Stúdióban

A Fényező galériája

CSORTOS GYULA, a Nemzeti Színház nagyszerű művésze, a magyar színjátszás történetének kimagasló alakja, augusztus 1-én éjjel egy óraker a Faszor Szanatóriumban meghalt. Hatalmas, őregen és megtörten is robusztus alakjától el kell búcsúznunk. Nem sugárzik felénk többé esodálatos, mindig lenyűgözően szuggesztív lényének és játékának varázs-ereje. Csak az emlékezet kísértet-idéző hatalma tudja már élénk varázsolni a játékot és a nagy komédiást.

„Az »Aranyláz« új kópiában, *Chaplin* saját szerzeményű zenéjével szinkronizálva kerül rövidesen bemutatásra Budapesten. Ugyancsak megérkezett a nagy komikus *Hitler*-paródiája, »A diktátor« címmel.

„CSAK ÉRZÉSBŐL SZABAD ÍRNI, PARANCSRA NEM“

Makay Margit a Madách Színház augusztus 4-én műsorra kerülő újdonságát, a »Társ-szerzők«-et rendezte. Éppen a színpadon van, egy bárijelenet tempóját fokozza, kisebb szerepekbe »beugrik«, majd saját főszerepében halljuk tőle egy megbántott asszony fájdalmas hangját. Minden szerepet tud, hiszen saját írói alkotását éli át valamennyi partnerének alakításában.

— Milyen írói becsvágy készítette darabíráásra? — kérdezzük Makay Margitot két jelenésének rövid szünetében.

— Az ötletet a véletlen adta, hasonló ahhoz, amelyik a darabot elindítja. Az életből ellesett témát igyekeztem írói eszközökkel színpadra vinni.

— A darab, amennyire ismerjük, valóság és képzelet különös öszszeszővődése. Milyen feladatot ró ez a színpadra?

— A darab minden szereplőjének óriási feladat a valóság és játék, sokszor pillanatonként váltakozó hangulatának érzékeltetése.

Lendvai Andor lép a színpadra. Orgánuma, sőt külseje is meglepően emlékeztet Hegedűs Gyulára. Az 5 tanítványa

volt Lendvai, később az Operaház baritonistája lett és most az elmúlt rendszer alatt rákényszerített hosszú hallgatás után megvalósíthatja élete nagy álmát: prózai főszerepet játszik.

A darabban Lendvai a drámaíró. Könnyebb fajsúlyú vígjátékíró-barátjával az írói lelkiismeretről vitázik és ezt mondja: »Csak érzésből szabad írni, parancsra nem.« Az érzés már fellobbant benne egy tündöklő asszony (Makay) iránt és ezzel együtt megszületett darabjának ötlete is.

Szellemes mondatok cikáznak a színpadon. A vígjátékíró a könnyű siker hamis becsvágyával akarja eltéríteni a drámaíró komoly témájától és az érzelmileg komolyra fordult valóságtól. Végül győz az igazi érzés — és megszületik belőle a jó darab.

Egyelőre csak a színpadon. Amit a próbából láttunk, reményt ad arra, hogy a »Társ-szerzők«-ben felvetett valóság-képzelet kettőség megoldása folytatódik a Makay-darab és a közönség viszonylatában: a darab a valóságban is olyan jó lesz, ahogy a szerző-rendező-főszereplő elképzelte.

A népgyűlés rendezése művészi feladat és a látványnak is hatásosnak és felemelőnek kell lennie!

FATORNYOK A VIGSZÍNHÁZBAN

Zilahy Lajos bátor és időszerű színművét, mint ismeretes, sorozatos előadások után a fasiszta korszak betiltotta. Értésülésünk szerint ősszel a Vigszínházban kerül színre a Fatornyok. Ajtay régi nagy szerepét újra játszani fogja. Kürthy György szerepét Rózsahegyi Kálmán kapja.

Szines Színpad néven, Szinetár György művészeti vezetésével új kabaré nyílt meg a Zeneművészeti Főiskola kisteremében. Aktuális egyfelvonásosok, villámtréfák, versek, konferansziókat tarkítják a gazdag műsort, amelyen fellépnek *Tőkés Anna*, *Neményi Lili*, *Molnár Adrienne*, *Pártos Erzsébet*, *Greguss Zoltán*, *Szakáts Miklós*, *Peti Sándor*, *Kólmán Sándor*. Konferál: *Lázár Gida*.

PRODUCER:

A MAGYAR NÉP

A jövő hónapban kezdik forgatni Tamási Áron új filmjét. Ideiglenes címe »Éltető reménység« és amint a kiváló írótól megtudjuk, ez a két szó fejezi ki leghívebben a film lényegét.

— Arról szól a film, — mondja Tamási Áron — hogyan kell mindent újrakezdeni az összeomlott, rombadőlt világ romjain. Mert, hogy újra kell kezdeni, az az élet parancsa. De hogyan? Erre kíván feleletet adni a film. Erdélyi, székely környezetben játszódik le, de lényegében nincs kötve semmilyen környezethez. Az emberi függetlenségen van benne a hangsúly, azon a függetlenségen, amelyet csak a szociális parancsok korlátoznak. Az újrakezdenést mások segítségével, vagy kollektív távlatban: külső hatalmak közreműködésével is meg lehet kezdeni, de a biztató újrakezdenés az, amikor csak a magunk erejére számítunk. Hit, erkölcsi erő, jellem és munka: ez a film alaphangja. Egészen művészi

film, a rossz értelemben vett »propaganda« leghalványabb árnyalata nélkül. Emberi film, ami egyben magyar is.

— Az utóbbi tíz évben, folytatja Tamási, — sokszor lett volna alkalmam megcsinálni ezt a filmet, de nem volt együtt minden tényező és főképen hiányzott a szükséges szellemi légkör.

— Mi igaz abból, hogy a filmet a közönség részjegyzéséből állítják elő?

— Valóban így lesz és nagyon örültem az ötletnek. A film előállításához szükséges összeget mintegy hárommillió pengőt a magyar népjegyzi, százpengős címletekben. Az ötletet az a törekvés szülte, hogy függetlenítsük magunkat a tőkétől. Azt akaruk, hogy a régi értelemben vett tőkés, vagyis a pénz, ne szóljon bele a film előállításába. Így mindenkitől függetlenek vagyunk, csak harmincezer kistőkésünknek tartozunk azzal, hogy a film valóban jó legyen és mindenki részjegyzésének arányában

részesüljön a haszónból. Feszék abban, hogy a jövőben jelentős tőkék fognak bekapcsolódni a filmgyártásba, mégpedig úgy, hogy nem akarják befolyásolni a gyártást. Természetesen akkor is megtartjuk a részjegyzés módszerét, példamutatásul a filmgyártás és a közönség együttműködésére. Még csak annyit, hogy maga az ötlet is kollektíve született meg. Mindannyian, akik a filmről beszélünk, éreztük, hogy a magyar népet valami újszerű módon kapcsoljuk be a filmtermelésbe. Máris nagy az érdeklődés a részjegyzés iránt és reméljük, hogy a jegyzés rövidesen még szélesebb néprétegekre terjed ki. A közönség természetesen mozijegyre is beválthatja részjegyzését...

Végül megtudjuk Tamási Árontól, hogy a napokban Balatonföldvára utazik. Itt fejezi be a forgatókönyvet, azután nyomban elindul a gyártás útján az első film, amelynek producere — a magyar nép.

enne!

eretes, sorozatosulésunk Ajtay régi Rózsahegy!

i vezetésével en. Aktuális tarkítják a Lili, Molnár Peti Sándor,

Leonid Szolovjov »Csendháborítók« c. művének próbáit megkezdte a Magyar Színház épületében működő Szabad Színház. A darabot, melynek előadására összel kerül sor, Gellért Hugóné és Illyés Gyula fordították.

»Egyszárnyú madarak« a címe Illés Endre új darabjának, mely a Vígszínház szezonnyitó előadásán kerül műsorra összel.

Katajev »Hajrá« című regényéből színdarabot írt Darvas Szilárd. A darabot már próbálják a Munkás Kultúrszövetség színjászói. Rendezi Szendrő Ferenc.

Az első magyar politikai vígjáték forgatókönyvével most készült el Békeffi István. A film főszerepeit Tolnay Klári, Sárdy János és Latabár Kálmán játsszák.

Az orosz filmgyártás egyik leghatalmasabb alkotásának, a »Lenin októberének« folytatását, a »Lenin 1918«-at nemsokára bemutatják Budapesten. A film főszerepét, miként »Lenin októberében«, a Szovjetunió hősihalált halt nagy színésze, Scsukin játssza.

A „Fényszóto” népbírósa

A tehetség árulói

Irta: LENGYEL ISTVÁN

I.

Mindent elértek, amiről valaha is álmodozhattak, sőt legmerészebb álmaikat is megtehetővé a valóság. Mégsem elégedtek meg a sors két-kézszel szórt pazar ajándékaival.

Miféle nagyravágás kergette őket a társadalmi és politikai élet számukra teljességgel idegen világába, micsoda rejtett ragadozó ösztönök szabadultak fel bennük, mikor az ellenforradalmi Magyarországon ellobbant a politikai tisztesség utolsó szikrája is — erről akarunk szólni, hogy a demokrácia új színházi közönsége tisztán láthassa egykori kedvencei megmagyarázhatatlannak tűnő öllelkezését a magyar kultúra és szabadság gyilkosaival.

1918 telén zömök, szélesvállú, kekrefejű, kissé felfuvalkodott, de azért keménykötésű fiatal színész tűnt fel a New-York kávéház színészasztalánál. Sok ismerőseivel találkozott, akikkel együtt pályázott volt vidéken. A kollégák, a forradalmi idők felfokozott légkörében, túlaradó lelkesedéssel fogadták és városszerte szétvitték kivételes tehetségének jóhíréit. Addig dicsérték, míg felfigyelt rá Reinitz Béla, akinek döntő szava volt akkortájt a színházak táján. A friss tehetségekért lelkesedő Reinitz juttatta az első pesti főszerephez Kiss Ferencet a Vigszínházban, ahol rá osztották ki Barna huszárszázados szerepét Molnár Ferenc Olimpia című vígjátékában.

A szerencse felkapta és hűségesen kitartott mellette. Megismerkedett egy belvárosi nagykereskedő leányával, aki megtanította a társasági élet szabályaira; oktatta, nevelte, remek üzleti érzékkel egyengette művészi pályáját. Ennek legjobb bizonyítéka az Unió Színház Rt. 500 dollárja, amit előlegként kapott, mikor felbontotta szerződését a Nemzeti Színházzal és a Faludi-család színházaiban vállalt szerepet.

Minden fellépését hangos siker kísérte. A közönség ünnepelte, a kritikusok elismerték. Volt pénze, gyönyörű otthona — mégis ki-egyensúlyozatlanul, elégedetlenül, morózsán járt Budapest őt ünneplő színházi világában.

Mi hiányozhatott ennek a vidékről Pestre és a siker karjába csöppent színésznek, aki borbélyinas korában az apja műhelyében szappanozás közben arról álmodozott, hogy ha megfelelő gyakorlatot szerez, akkor majd fejet is beretválhat?... Mért nem tudott hálásan örvendezni a szerencséjének? Mi hajszolta méltatlan országúti kalandokba, hajnalba, nyúló botrányos dárídókba, az éjszakai Budapest gyanús gavallérjai közé?

Ugyanaz a félelem, a tehetsége körülhatároltságának és gyors mulandóságának bizonyossága, amelyik politikai kalandokba kergette s ami arra készítette, hogy minden áron a hatalom után vesse magát.

Ösztönös színész volt, abból a fajtából, amelyeknek a tehetsége hamar szárba szökken, gyorsan kivirágzik s ha nem is hervad el, de lassan megfakul.

Ezt nem tudta ilyen világosan, de pontosan érezte és rettegett a jövőtől. Ezért akart minden áron közéleti szerepet, hogy olyan hatalmi helyzetbe kerülhessen, amelyben elhallgattathat mindenfajta gáncsot és kritikát s így önmagában is elcsitíthatja a kételyeket saját művészi jövője iránt.

És még azért is, hogy elfeledtesse mindenki — elsősorban önmagával — hogy akik karrierjét elindították, sikereit kimélyítették, jómódhoz, úri élethez segítették: Reinitz, Faludi, Hevesi direktorok és a felesége (akitől természetesen elvált), — valamennyien az egyensúly-törvény rendelkezései alá estek. Meg akarta mutatni, hogy megáll a lábán nélkülök, igazolni kívánta, mennyivel különb náluk, mennyire felettük áll rangban és hatalomban s mekkorát tévedett mindenki, aki úgy vélekedett, hogy Kiss Ferenc pályája nem lendülhet magasabbra...

A szerencse fia volt. A színész-kamara elnöki székébe is a véletlen segítette. A kormány Harsányi Zsolt író-teljesítménye a színész- és film-kamara élére, de Harsányi nem vállalta a kényes megbízatást és maga helyett Kiss Ferencet ajánlotta a színészparlamentnek.

Különbön feltételezhetjük azt is, hogy előzetes politikai megbeszélés eredménye volt Harsányi visszavonulása az elnöki székből s a fasiszta kultuszminiszter jóelőre kiszemelte magának mindenre kész segítő társaként Kiss Ferencet.

Leparancsolta a színpadról a magyar színjátszás legragyogóbb tehetségeit, régi barátait, évtizedes pályatársait. Az egyensúly-törvény és a rendeletek paragrafusait túllicitálva száz és száz érdemes színjátszó szájából vette ki a falatot. Propagandabeszédeket tartott, uszító filmeket készített. Kikereste és segítő társaként vette maga mellé a legelszántabb, legveszedelmesebb törtetőket, akik durván és megszegyenítő módon, vakon teljesítették parancsát. Lázított, rombolt, pusztított maga körül, mintha csak kedvét lelte volna benne, hogy gyűlöletet arasson és mint valami félelmetes tűzokádó szörnyeteg fenyegette azokat a szerencsétleneket, akiket a végzet kényre-kedvre kiszolgáltatott neki.

De bármekkora hatalma volt, csak neveltséges falusi krampuszként hatott akkor is, mikor Dantonnak képzelte magát, azzal a reménységgel, hogy az ő esetében a nyakazás elmarad, akárcsak Az ember tragédiájában.

Holott csak egyetlen pontban találkozhat pályája és mutathat közösséget a francia forradalom híres ügyvédjének sorsával: neki is a Népbíróság előtt kell cselekedetéről számot adnia.

Amilyen öntelt, hiú, pöffeszkedő, elbizakodott szerencsefi, talán már készül is erre a fellépésére.

Mekkora csalódás lesz számára, hogy ezúttal nem ő játssza a főszerepet, hanem a Népbíróság ügyésze és szavazóbírái!

Kérem tekintse meg
új modelljeimet a
Sport és Divat
kivakataiban
Szervita tér 2

Polya György

Ingyen közönség a Károlyi-kerti hangversenyeken

A nyári Budapest zenei életének legérdekesebb eseménye az immár hagyományossá vált Károlyi-kerti hangversenyek sorozata. A zenét kedvelő közönség, — főleg a fiatalság — hetenként háromszor zsúfolásig megtölti a széksorokat. De nemcsak a fizető közönség nagy, hanem a rácson kívül is nagyszámú »ingyen közönség« gyönyörködik a hangversenyekben. Mamákból, akik a parkba hozzák ki játszani gyermeküket, diákokból, diákieleányokból és — az idők jele — iparos és munkás ifjakból áll ez a hallgatóság. Ott állnak több mint két órán át a rácson mellett és észre sem véve a hosszú álldogálás okozta fáradtságot, nagy gyönyörűséggel mélyednek el a zene szépségében.

Megkérdeztük a »rácson túli« közönségnek egy-egy jellegzetes típust képviselő tagját, miért hallgatja a zenét és miért a rácson kívül?

Egy tizenhat év körüli diáklány nagy határozottsággal adja meg a választ: azért hallgatom a zenét, mert érdekel és szeretem, azért hallgatom a rácson kívül, mert innen is tökéletesen lehet élvezni az előadást. Minek váltak akkor jegget? Nem igaz?

Egy hasonló korú fiatalember — mint kiderül bőrdíszműves segéd — ezeket mondja: évek óta hallgatom innen kívülről a hangversenyeket, én már a »külső törzsközönség«-hez számítok. Azért nem veszek jegget, mert a munkám nem mindig engedi meg, hogy az egész hangversenyt végig hallgassam. Nem egyszer úgy intézem dolgomat, hogy legyen 15—20 perc időm egy-egy zeneszám meghallgatására.

— Ha ideje volna, nem sajnálná a pénzt hangversenyre kölleni? — kérdezzük.

— Nem mondom, hogy drága a belépődíj, de azért egy héten háromszor megérezném a kiadást. Már pedig, amilyen nagy zene-ranjongó vagyok, biztosan itt lennék minden előadáson.

Végül a valamivel »idősebb« korosztály képviselőjében egy hölgyet kérdezzük meg mi a véleménye a szabadtéri hangversenyekről?

— Itt az ember összeköti a kellemeset a hasznossal, — feleli — én például ide hozom ki a kislányomat játszani és amíg a gyerek a jó levegőn van, én is megtalálom szórakozásomat a zenében. Különben nem ritka, hogy a lányom is ide áll mellém — és ami nagy szó — csendben hallgatja végig az előadást.

A hangverseny rendezőse jóindulatúan kezeli az ingyen közönséget. Nem kergeti el a fiatalságot, amint azt nem egyszer más helyen láttuk. Ők pedig ezt úgy hálálják meg, hogy még a benti közönségnél is lelkesebben adnak kifejezést tetszésüknek egy-egy zeneszám után.

Megfigyeltük, hogy a hangverseny végén még a szemben levő házon dolgozó teljefedők is lelkesen tapsoltak...

Kollár Endre

A „JÓ MARHA“

vagy

Móricz Zsigmond! Írjon álnéven!

Irodalmi merénylet, amelyet a nagy író visszautasított

Nem csodálkozunk semmiféle történeten... Nincs hihetetlen esemény. Az elmúlt esztendő alatt elképesztő és vakmerő dolgok milliói történtek.

Irodalomban és művészetben is.

De most mégis megállunk egy pillanatra és elgondolkozunk. Milyen sötét gondolkodásnak tulajdonítható az, ha egy magyar frót, a legönérzetesebb és legigazibbak közé valót felszólítanak, dobja el a nevét, a legnemesebben csengő magyar írónevet, és máról-holnapra idegen néven írjon tovább.

Ez történt Móricz Zsigmonddal. Éppen vele, a jó magyarral. Ezerkilencszáznegyvenkettő nyarán Ottlik György felsőházi tag, a Pester Lloyd főszerkesztője levelet ír Móricz Zsigmondnak Leányfalura. A levélben felszólítja a kiváló író, hogy írjon a lapnak cikkeket, hozzászólást, novellát. Szeretné őt állandó munkatársnak megnyerni. Nem baj, ha nem ír németül. Van elég ember, aki lefordítja Móricz írását. Megfelelő honoráriumot is fizet Móricz munkásságáért.

Egyetlen egy feltétele van Ottlik Györgynek.

Írjon Móricz Zsigmond — álnéven.

Válasszon ki magának egy hangzatos német nevet.

Ezt akarta a Pester Lloyd Móricz Zsigmondtól. Hogy Sigmund von Katzenbeisser, vagy Wolfgang von Zitterbart legyen belőle. A toll kell, a név nem. Néven van elég, de olyan ember, aki jól és értelmesen ír, kevés...

A sajtókamara terrorja működik. Az írókat behívják katonai szolgálatra. Mások munkaszolgálatosok. A Petőfi Társaság egyik tagját éppen ebben az időben kötik ki a miskolci pályaudvaron, mert írni merészelt...

Móricz Zsigmond önérzetes levélben válaszolt.

»Kedves Barátom,

nagyon nehéz nekem arra vállalkozni, hogy álnév alatt írjak a Pester Lloydba. Eddig van kb. harminc könyvem ami idegen nyelven jelent meg, van több nagy kiadvál szerződésem, számtalan cikkem jelent meg külföldön s a névem mindig Zsigmond Móricz. Nem mondhatok le arról, hogy odakint ezen a néven ismerjenek. A polgári nevem nem fedi azt az írói és kritikai tény, amit eddigi működésem jelent.

Elfogadom, hogy elvi álláspontodat érinti a dolog, de az enyémet is.

Különben szeretettel köszönt

igaz barátod
Móricz

Leányfalu, 1942 június 12.

Nem sok kommentár kell a német szellemi zsoldban álló Pester Lloyd ajánlatához. Minden olvasó tisztán láthatja, mi történt.

Irodalmi merényletet követte el Móricz Zsigmond ellen! De a levélben látható Ottlik György kommentárja.

Sajátkezű főszerkesztői szignumával ezt írta rá Móricz levelére: »Jó, marha!«

A nagy író »marha« volt Ottlik felsőházi tag-főszerkesztőnek, mert nem akarta megtagadni a nevét és irodalmi hitvallását...

Kristóf Károly

SZOVJETOROSZ KAMARAZENE

Melyek a főbb irányzatok Szovjetország zeneéletében? Kik az egyes irányzatok jelentős képviselői? Mit alkotnak? Milyen értékeket termelnek? Milyen a visszhangjuk? Hogyan fogadják munkáikat a közönség? ... Nagyjából ezekre a kérdésekre vártunk választ Szabó Ferencről, aki a Szovjet-Magyar Művelődési Társaság első komoly zeneestjén bevezető előadást tartott. Szabó tizenhat évet élt odakünn. Mint tehetséges és termékeny zeneszerző, teljesen a művészetének élhetett. Hogy alaposan ismeri a helyzetet, arról meggyőződhettem egy baráti beszélgetésünk során, amikor a fentiekre nézve részletes tájékoztatást kaptam tőle. Most inkább általánosságokra szorítkozott, melyeknek lényege az, hogy a szovjetzeneszerzők a dolgozó nép érzés- és gondolatvilágát igyekeznek kifejezésre juttatni műveikben. Ez annyira természetes, hogy másképp alig képzelhető. De a szándék megvalósítása, ahány szerző, annyiféle lehet s ebből a sokféleségből szerettünk volna tizötöt kapni. A műsor azonban tulajdonképpen egyetlen jellemző példával szolgált. Mert sem Szkrjabin szalonzene-hatását zongoradarabjai, sem Muszorgszki remek haláldalai nem a mai orosz zenét képviselik, hanem a tegnapi, sőt tegnapelőtti. (Más lapra tartozik, hogy ezek a számok Jámbor Ági ragyogóan muzikális zongorajátékának és Basilides Mária lenyűgözően drámai énekművészetének élvezetéhez juttatták a közönséget.) De még a kitűnő Bárdos Lajos női kamarakórusának előadásában tisztán és tetszetősen hangzó orosz népdalfeldolgozások sem egészen illettek a keretbe, hiszen épp Szabótól tudjuk, hogy a szovjetzeneszerzők munkásságában a folklóre-anyag nem játszik jelentős szerepet.

Marad tehát Sosztakovics pályadíjnyertes zongorakvintettje, melyet Waldbauerék mutattak be, elsőrangú tolmácsolásban. A szerző, Prokofjev mellett a legismertebb név a szovjetkomponisták közül. Az idősebb évszázadhoz tartozik, de haladó szelleműnek számít, aminthogy az is. A reakció éveiben hozzánk is eljutott egy-két műve. Toscanini dirigálta először Budapesten ötletes bőbeszédűséggel, tarka színpompával gyönyörködtető 2. szimfóniáját. Emlékszem, valami friss levegő, jólesően őszinte muzsikálókévdáradt a műből. Ez a most hallott kvintett a szimfóniával rokonszellemű. De kevésbé egyetemes fölépítésű alkotás. Megvan itt is az elfogulatlan játékosság, mely úgy látszik uralkodó jellemvonása Sosztakovicsnak.

De valami tudákos klasszicizáló törekvést is érzünk, mikor a barokk tokkáták méltóságos hangvételével indítja meg a művet vagy mikor a vonós együtteshez valamilyen hiányos nagybőgőszólam helyetteseként csatolja a zongora tétován ellenpontozó basszus-menetét.

Puresa, mikor Bach modorát idézi s egy komolykodó fuga-kezdés után váratlanul dicsap valami szilajon csörömpölő sámánzenébe, eselleg megfordítva. Következtesebb stílusjegyekhez szokott ízlésünk itt még nemigen tud eligazodni. Mindenesetre kíváncsiak lettünk Sosztakovics többi kamarazenei alkotásaira. Aminthogy az egész est arra volt jó, hogy még jobban fölsigázza az érdeklődést a Szovjetunió komoly zenei megnyilatkozásai iránt.

Egyszóval: élményre és tanulásra szorosan várjuk a folytatást. A Szovjet-Magyar Művelődési Társaságnak bizonyára módjában áll előadónkat segíteni.

Lányi Viktor

SZÉP ÚR HÉTKÖZNA PJA

GERGELY SÁNDOR KISREGÉNYE

Szép úr a fürdőszobában pepecsel. Amíg megfürdik a harminchat fokos, fenyő kivonattal illatosított vízben s mire megborotválkozik, a személyzet kitakarítja az ebédlőt s Szépné önágyasága elkészül a diétikusan egyszerű reggélivel, amely már félesztendő óta változatlanul néhány szelet pirított kenyérből, egy csésze angol teából — cukor és citrom nélkül — s egy lágy tojásból áll. Szép úr ki nem állhatja, látni sem akarja sem a vénecske, szikár szobalányt, sem a kövér, bajuszos szakácsnőt. Szép úr szeszélyeskedése miatt Szépné önágyasága már hat hónap óta, hajnalidőben, pont háromnegyed kilenckor kikél az ágyból s amire Szép úr, kilenc órákor, felöltözve s frissen borotválva, belép az ebédlőbe, pongyolába öltözött neje eléje siet s csókra nyújtja arcát. Szép úr szórakozottan érinti meg önágyasága szépen ívelt, ráncatlan s a kölni víz enyhé parájától illatos homlokát s az asztalhoz telepszik.

Rendszerint négy szelet pirított kenyéret fogyaszt Szép úr. Ma azonban csak egyet ropogtat elgondolkozva. A tojást is félretolja. Felesége aggódó kérdésére azt feleli, hogy nem a legjobban érzi magát. Rossz a gyomra. S rosszul aludt. Ez ugyan nem igaz, felesége tudja, hogy Szép úr úgy aludt, mint téli barlangjában a medve. Szuszogott, fújt, horkolt s néha csikorgatta a fogát Szép úr olyannyira, hogy neje undorodott is a közelétől s alig győzte kivárni a reggelt. Most is, az asztalnál ülve, türelmetlenül imádkozik magában: csak menne már Szép úr. Mert az előszoba becsukódó zajára azonnal visszabujna az ágyba, hogy egyedül, a leeresztett függönyök védelme alatt, pótálvásba kezdhesen, amely reggel feltöltöt délután kettőig tart... Szóval Szép úr panaszára önágyasága szép arca részvétbe öltözik s a hangja is aggódó, amikor megkérdi, hogy elhívassa-e a háziórvost.

— Ugyan, minek az orvos! Vénül az ember. Punktum. S a sok gond is mind az ember gyomrára szalad — mondja Szép úr s eltolja a csészét, amelyből csak félig itta ki a teát s cigarettára gyújt. A nagy vert-arany cigarettatárcát felesége elé tartja, de az asszony nem dohányzik ilyen korán. Csönd van most a szobában. Az asszony már tükön ül. Az ágy hívja! Szép úr meg azon gondolkodik, nyögjön-e még egyszer-kétszer s jelezze-e, hogy az álmatlanság s egyéb bajai mennyire súlyosbítják gyomorsav-túltengéstől elgyöngült szervezetét. Feleségét a cigarettafüstön át nézi. Szép asszony Szépné. Negyvenéves, ám tizet nyugodtan letagadhatja. De csak ötöt tagad. Mert Laci fiúk már tizenhét éves s Lica lányuk tizenhat és a barátok hamar rájönnek, hogy az adatai nem megbízhatóak. A fiára gondolva Szép úrnak eszébe jut a szobalány.

— Kérlek, mi lesz már a szobalánnyal? — kérdi halkan. — Fogadtál újat? Már igazán... De nem fejezheti be mondatát. Szépné hangosan, szinte rikácsolva tiltakozik férje ostobaságai ellen. Már egy héttel ezelőtt is beszélt Szép úr a fiú- és szobalány-problémáról és Szépné már akkor is kijelentette, hogy nem... arról, hogy ide, a házba fiatal szobalányt hozzon, szó sem lehet! Nem, ő nem segíti elő, hogy az ő házában, az

ő fia, egy gyerek, az ő gyereke... az ő segédletével... az ő tiszta, szép, hamvasarcú fia... Pfuj!

Szép úr már félig elszívta vastag Figaro-cigarettáját. Tudja, hogy három perc múlva tövig ég a finom holmi. És akkor ő elmegy hazulról. Vajjon érdemes-e ezt a kis időt vitával elkinődni? Amikor minden energiájára szüksége lesz a nap folyamán... Mégis elszánja magát:

— Nézd, kérlek, ha nálunk egy ilyen ronda nő a szobalány, egy ilyen ronda, vén mumia, a gyerek maholnap az uccai nőre kap! Az jobb lesz nekem vagy nekem, ha a szegény gyerek, a mi gondatlanságunk miatt, esetleg mindenféle piszkos betegséget szerez be? Egész életére szerencsétlen lesz.

Szép úr szavai gyengédek, bár forr benne a lefojtott düh, felesége konokasága miatt. Miért nem kérdezi meg a barátnőt? Azok is mind házilag gondoskodnak felnőtt fiaik ébredező szükségleteinek kielégítéséről. Gorbáskodni szeretne, de eszébe jut a háziórvosuk szentenciája, amely szerint: az anya mindig féltékeny a fiára és gyűlöl minden fiatalabb nőt, akire a fiú ráéhezik. Szóval ez valami pszihikai nyavalya. Tehát nem szabad ingerelni.

Az asszony is higgadt már. Restelli, hogy újra elragadtatta magát. Tudja, hogy a szobalány-cserébe amúgy is belemegy. Már ő maga is gondolt rá. Még mielőtt a férje felhívta volna rá a figyelmét. De hiába minden, az undor elfogta, még a gondolatra is, hogy nemcsak a fia koslat majd a csinos fiatal lány után, hanem a férje is... Rémes lesz, ha a fiú esetleg a lánynál lepi az apját! Hiszen Szép úr miatt tartja a háznál ezt a boszorkányképű szobatündért. Tartson Szép úr szeretőt házon kívül.

Tart is! Ezt az asszony tudja. De itt, itthon? Brrr... Szépné elnéz, görcsösen összeszorítja száját, alabástrom arca a sötét hajkorona alatt engesztelhetetlenül lesz, de amikor Szép úr felemelkedik az asztal mellől, elhatározza, hogy a szobalánycserét mégis végrehajtsa. Még ma! Vagy talán még vár, amíg Szép úr megegyezzen szobahozza a dolgot? Igen, így jobb lesz! Akkor lemondó sóhajjal egyezik majd bele.

Szép úr rálehel köteles búscsókját felesége homlokára. Az előszobában már várja a csunya szobalány. Kezében Szép úr kalapja és botja. Kezeit csokolommal köszönti gazdáját, de a megtisztelt nem felel. Rá sem néz a szerencsétlenre. Mogorván, gyomorbalajosan tart a kijárat felé. Az előszobaladó nőszemély szélesre tárja az ajtót, meg is hajlik előtte, s újra azt mondja, szinte zokogva az alázattól: kezeit csokolom... De a nagyságos úr rá sem hederít a könyörgő hangra, mely az éltető elismerés alamiznijának csak egy parányi morzsjáért epekedik.

A lépcsőn nehézkesen lépeget lefelé. A kapuban mélyen meghajlik előtte és harsányan köszönti a házmaster. Szép úr őt sem látja meg. Csak morog valamit. Az utcán vigyázzba vágja magát a rendőr. Éjszaka, ha erre járt cirkáló útján és Szép úr éppen akkor ért haza a kapu elé, szivarokat kapott az úrtól a rend szép szál óra... Szép úr néki sem köszön vissza. Feleje azonban szabad balkezevel int, így

adván tudtára, hogy észrevette az alázatos tiszteletet.

A házi orvos Szép úrnak másfélórás gyalogsétát rendelt. A diétikus reggelit s az egészségügyi sétát maga Szép úr szuggerálta az orvos ajkára. Az orvos is tudta, miért óhajtja a betegséget: a diétát s velejáróit a makkegészséges, száználfele centiméter magas, szélesvállú, nagyfejű úr. Istenem, húszéves együttlét után a házastársak mégis csak megunják egymást. Szépné a két gyerekkel egy csöndes tiroli üdülőhelyen pihent hat hetet s Szép úr nem tarthatott velük gyomor-baja miatt. Gyomor-baja és fontos üzleti ügyei Pesten marasztották s majd egyszer, tán a jövő esztendőben, alapos kurának veti alá magát, mondjuk Karlsbadban.

Szép úr kiért az Andrassy-útra. Egy pillanatra megáll. Ha balra megy, a ligetbe ér. A liget gyönyörű... De még csudálatosabb a Duna, a Margitsziget és a budai oldal. Ha jobbra tart, akkor Buda... De Szép úr megvárja míg az úttesten elül a forgalom, aztán átvág egyenesen az úton, a mellékutcán siet tovább, új utcába fordul és belép egy kapun, fölbölg a második emeletre s becsönget egy lakásba. Csinos, fiatal, fehérfeőkötös szobalány nyit ajtót, aki csak ránevet Szép úrra, nem szól semmit, csak nevet és nyúl a kalap és bot után. Szép úr megcsipdesi a cicus arcát s az apró előszobán át kopogás nélkül bemegy öngyógyításának, a kis lakás úrnőjének a nappalijába. A szoba üres, de a megterített asztal ételekkel roskadozik. Szép úr lábujjhegyen lopakodik a háló felé. Kopog. Semmi felelet. Benyit. Ugyanebben a pillanatban a fürdőszoba ajtajában rózsásan, pizzsamában megjelenik a Kedves.

A Kedves ma különösen kedves. Szép úr nyakába csimpaszkodik s hosszú, gyöngyházi nyűre politurozott körmei beletűrnak Szép úr hátrafésült, ritkuló, barna hajába. Megpaskolja vastagodó nyakát, apró csókokat helyez el a homlokán, amelyet okosnak mond s rácsókol a gyöngédeskedésektől ellágyult szemekre, amelyeket jóságosnak becéz. Szép úr derűsen ül a széles kereveten. Örül a duruzsolásnak. Ő is mond, ha nehézkesen is, tréfás jó szavakat s aprókat nevet is hozzájuk, aztán hirtelen talpra állítja a térdén hanyatt-einyújt babát.

— Éhes vagyok, Kedves. Éhes, mint egy farkas, mint egy éhes farkas — mondja.

Kis pohár három-csillagos konyakot iszik étkezés előtt. Két szelet sonkát, egy szelet hideg biftsteket, két lágy tojást, három kanál kaviárt, két vajás császársemlét, egy szelet kuglófot, egy csésze teát és egy csésze kávé kebelez be. Az étkezést két, egyenként húszdekas aranyszínű császárkörtével fejezi be s a Kedves is derekasan fogyasztott a finom holmikkól, de Szép úrral egyáltalán nem igyekezett lépést tartani.

Nyújtózkodva áll fel Szép úr. Bemegy a hálóba s keresi a pizzsamáját. A hálószoba öltöző-tükré előtt frissen vasalva, az égszínké, bolyhostapintatú, paszomántosdíszű házikabát fekszik. Mi ez? Miért a házikabát? A Kedves az ajtóban áll és nézi Szép úr elboruló arcát. Nem várja meg Szép úr kérdésöködését, hozzászalad és megmondja, igen, csak a kabátot készítette elő, mert... mert... máma fölösleges volna fáradni az átöltözéssel, mert...

No igen, vannak a nő életében, illetve hónapjaiban napok, amelyeket

figyelembe kell venni! Szép úr minden hónapban nagyon örül az ilyen napoknak, mert eljövételük súlyos szorongásoktól mentik meg. Igaz, ezek a napok néha áldozatokat is kívánnak. Féléve ezer pengőbe került az ilyen néhány nap. Valószínű ugyan, hogy a szanatórium nem követelt többet ötszáz pengőnél, de hát akkoriban fogott ki Szép úr egy százkilométeres útéptést, s ez az üzlet hozott annyit, hogy nem firtatta a gyanusan nagy honoráriumot.

A Kedves sejt valamit: hogy a pizzsama helyett kikészített házikabát komor gondolatokat szül Szép úrnak. A nyakába csimpaszkodik tehát és ámuló gyermekszemét gazdájára függesztve mondja, hogy nagy ujságot tud. Azaz a híre nem is ujság, hiszen Szép úr napról-napra várta és sürgette is az eljövetelet, mert bizonyosra vette, hogy a Kedves meg is szerzi neki azt az örömet és elintézi avval a pénzügyminiszteri tanácsossal az ügyet. Szóval az ügy egynegyed óra múlva, sőt, talán tíz perc múlva, hiszen mingyárt tizenkét óra és pont délre ígérte a tanácsos, hogy itt lesz... szóval sikerült az üzletet elintézni... És megismogatja Szép úr hatalmas, szőrös kezefejét és ámuldozva mondja, hogy a kéz a lélek egyik tükré. S ez a hatalmas munkától eldurvult tenyér, amely Szép úr szégyelt és eltitkolt iparosi multijából maradt vissza: a Kedves újabb gyöngédeskedő rohama szerint az energiával párosult jóság félreismerhetetlen jele.

Szép úr még mindig duzzog, de magára veszi a házikabátot s leül az ebédasztal mellé. Közben a szobalányt nézi. A szobalány eltakarítja a reggeli nyomait s jön, fordul, hajladozik. Szép úr számol. Havi egy-ezer a Kedvesnek. Nyolc hónap óta. A havi ezerezen kívül egyszer egy rendkívüli ezer a szanatóriumnak. Ez összesen kilencezer pengő. Nyolc hónapra! Te atyáuristen! Ez a csinos szoba-tyúk havi százötvenért is... De már jön a Kedves. Elkészült a tanácsos fogadására. A sárka nyers-selyem pizzsamát levette és sötétké selymesbe bujt. Szól a csengő.

A kopasz, tojásfejű tanácsos tényleg pontosan érkezik. Kezet fog Szép úrral s a Kedvesnek kezét csókol. Aktatáskájából iratsomagot vesz elő. Nem sokat, csak ötöt. Őt lezart borítékot. Valamennyi az állami kislakás-építésre kiírt versenypályázat árajánlatai. Szép úr énekesen közölte. Csak azokét hozta el a tanácsos, akiknek a konkurencijától tartani kell.

— Szóval... — kezdi Szép úr.

A tanácsos a borítékokra tenyerel s kétezer pengőt kér. Előre. Kápé. Így mondja: kápé és nem: készpénz. Siet a tanácsos úr, tehát röviden beszél s le sem ül, mintha mondaná: ad vagy nem ad?... Már itt sem vagyok... Szép úr alkudni kezd, de a tanácsos leint. Komisz dög ez a tojásfejű. Szép úr már rekedtre panaszkolta magát, a maga nehéz életére, a gazdasági viszonyokra s az emberiességre apellál s a munkások jóléte sem kiskutya. Ilyen magas, előre nem látott költségek fedezésére nem lehet még mélyebbre szorítani a munkabérekét. A tojásfejűt mindez nem érdekli. Nem vitatkozik Szép úrral. Belátja, hogy nehezek a viszonyok, de hát a konkurrencია szó nélkül megadja a kétezeret és ő igazán csak a Kedves kérésére jött ide. Meghajlik a Kedves felé s a borítékot lassan visszarakja aktatáskájába

Vidéki híradó

Kulturális élet a Viharsarokban

Óriási sikere volt a »Szakadéknak, de kifütyülték a »Tokaji aszú-t

A politikai felszabadulással egyidőben vidéken is megindult a szellem felszabadulása. A magyar vidék kulturális élete, fogékonysága, a magasabb művészi megnyilvánulások iránti érdeklődése méltán töltheti el örömmel azokat, akik a magyar kulturális élet decentralizálódását remélik.

Orosháza nem város, csak falu. Igaz, hogy a legnagyobb magyar falu. Márciusban kezdte meg szereplését Orosházán a Kőszegi-Tarnay színtársulat. Az igazgatók, akik eddig nagy vidéki városokban: Szabadkán, Szegeden, Székesfehérvárott működtek, évtizedes tapasztalataikra, darabszerzési nehézségekre, a kosztüm- és díszletihányra hivatkozva műsorukat főleg operettekkel akarták összeállítani. A helyi Kulturális Bizottság (mert ilyen is van a Viharsarokban) ragaszkodott a komolyabb prózai művek előadásához is. Igaza volt.

Az első prózai előadásnak, Darvas József »Szakadék« című darabjának sikere az igazgatókat is meggyőzte arról, hogy a vidék is igényes. Tízszert ment zsúfolt házak előtt a darab, sőt munkás- és ifjúsági előadásokon is adták. A huszonegyezer lakosú faluból közel kilencezer ember nézte meg Darvas József darabját.

A színtársulat közel három hónapos szereplését szinte mindig telt ház nézte végig. Pedig a »Szakadék«-on kívül is szép számmal adtak prózai műveket. A legérdekesebb ezek közül kétségteljesen Háy Gyula: »Végeladás«-ának színrehozása volt. Előadták még Márai »Kaland«-ját, Zilahy »Tűzmadár« című darabját. Műsorra került Molnár Ferenc-től: az »Ördög«, »Játék a kastélyban«, továbbá Gárdonyi-tól: »A bor« és Bónyi »Eleserélt ember«-e. Május elsejére Garami Ernő: »Mégváltás felé« című színművét is kiásták a feledés porából.

Természetesen operettek is játszottak. A »Cigányszerzem«, a »Csárdáskirálynő«, »Viktória«, »Az utolsó Verébély lány«, a »Sárgapitykés közlegény«, az »Egy bolond százat csinál«, a »Nemes Rózsa«, a »Szökik az asszony«, a »Legkisebbik Horváth-lány«, a »Túl a nagy Krivánon«, a »Tokaji aszú« és más operettek kerültek színre. A közönség azonban nem minden operettért lelkesedett. A »Tokaji aszú« reakció, a parasztságot hamisan beállító, hazug és kártékony fércművet nagy felháborodással fogadták. A MADIS vezetősége követelte a darab levételét a műsorról. A közönség hangos közbeiktatásokkal és füttyszóval tüntetett. Eredmény: a második felvonás után az igazgató bejelentette, hogy a darabot többet nem játsszák.

Nemcsak a színház iránt mutatkozott érdeklődés. Telt házak tapsolták végig néhány fővárosi művész hangversenyét is. A műsoron Mozart, Verdi, Flotow, Bizet, Puccini, Grieg, Schubert, Kodály áriái és dalai, Beethoven, Chopin, Vivaldi, Bartók művei szerepeltek.

Roxi

(Folytatás a következő számban)

Tehetségkutató verseny

Az újságokban néhány soros hír jelent meg:

„Tehetségkutató versenyt rendez a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének VII. kerületi csoportja. Aki színésznő akar lenni, bővebb felvilágosítás céljából jelentkezék. (Pontos hely- és időmegjelölés.)

Egy órával korábban érkezem. Kint tombol a nyár. Idebent a Szövetség helyiségében kellemes félhomály. Felfordított székek, eltolt asztalok. Két „tag” éppen takarít. Köszönök illendőséggel. Kalapomat készakarva zavartan forgatom. Megjártam a lámpalázzast:

— Kérem, — szólalok meg elfogódott hangon — a színésznői verseny... Ugyan nem vagyok nő, de talán itt... férfiak is érvényesülhetnek... a szabad művészet...

Az egyik hölgy seprőjére támaszkodva végignézi kedvesen:

— Nem baj, ha nem nő! Férfiak is versenyezhetnek. Foglaljon helyet.

Leülök. Csend. A padlón vizesnyolcasok. Zizeg a seprő. A két asszony takarít.

— Szavalat? Vers? Vagy próza? — érdeklődik az egyik seprőgőz.

— Előadó! — feleltem. — Modern értelemben. Semmi páthosz. Mély érzések megszólaltatása egyszerű emberi hangon. Ez a hitvallásom...

— Szép... — lelkesedik.

Bajban vagyok. Sohasem szavaltam még verseket, kívülről egyet sem tudnék elmondani. Mit adjak elő? Hiszen az újsághírt az utcán olvastam, félháromkor. Fel sem készülhettem.

— Nincs itt valami verseskötet? Egy József Attila, vagy más?

József Attila nincs, illetve van, de hirtelenében nem találják. Markomba nyomnak egy vékony kötetet: „Költők kórusa. Antológia. 1943.” Lapozgatom. Megakad a szemem egy versen:

„Most úgy rohan rám nesztelen a bánatom, mint téli réteken az ádáz vad tör olykor védtelen utasra...”

A hasonlat, bár télies, nem hűt le. A teremben a leeresztett redőnyök mögött is liheg a hőség.

Az első befutó versenyző alig 15 éves. A mamájával érkezett Csepelről. Iparos, vagy munkásleány. Szeretné bemutatni táncudását. A szőke hajú, barnaszemű leányka kissé elfogódottan ül piros pettyes ruhájában. A mama beszél helyette:

— Kisleányom most végezte a negyedik polgárit. Csepelen többször szerepelt a kulturházban. Majd megették, olyan sikere volt. Tegnap is itt voltunk, de a vezetőnő nem jött el. Ma reméljük, itt lesz. Tehet-

séges a kisleányom. A táncot korán kell kezdeni, mert korán abba is kell hagyni...

Bólogatok. Félőt. A „vezetőnő”, ahogy a csepeli asszony mondotta, még nem jött meg.

— És ön? — kérdezi tőlem a mama.

— Előadó szeretnék lenni, de nem készültem fel...

— Nem is kell. Vagy tehetséges valaki, vagy sem. Azt mindjárt meg lehet állapítani.

Újabb „versenyző”. Nos, nem éppen fiatal hölgy. Feltűnő fölénnyel mozog és beszél.

— Tíz éve működöm a szakmában, sokat szerepeltem Budapesten és vidéken, műkedvelőként sok szép sikert arattam. A szerepköröm — folytatja, pedig nem is érdeklődünk iránta — *sírni, összeesni, meghalni!* — mondja nevetve. — S a kicsike? — kérdezi a piros pettyes ruhájú leánykára mutatva.

— Táncolni szeretne...

— Át kell gyúrni az egész lelket ehhez — közli a műkedvelő hölgy.

A mama önérzetesen felel:

— Rég csinálja! Megszokhatta...

A vezetőnő végre megérkezik. Melege van. Kedvesen üdvözlől bennünket. Velem szeretné kezdeni, de én elhárítom.

— Nem, nem, csak tessék először a hölgyeket...

Folyik a „vallatás”. Hol szerepelt, ki tanította, mit tud, milyen szerepkört kedvel. Közben újabb versenyzők érkeznek. Az egyik 15—16 éves lányka. Félénk, szende, szőke hajában fehér szalag. Szeme ijedten rebben, csak a szája szögletében lapul nyugodtan egy elszánt vonás.

— Mit tud kedves? — kérdi tőle a vezetőnő.

— Szavalat, ének. Benne voltam az iskolai énekkarban...

A másik későn érkezett fiatal asszony.

— A férjem nem is tudja, hogy eljöttem. Táncolni tanultam, de a férjem vőlegénykorában eltiltott a táncról, szerinte erkölcstelen. Most nem is tudja, hogy itt vagyok. Azt mondtam, a fogorvoshoz megyek. A „János vitézben” szólót táncoltam egy műkedvelő előadáson.

Összesen tehát ötven vagyunk. „Versenyzők”. Thália papjai, illetve papnői szeretnénk lenni. A vezetőnő engem is kifaggat. Nagy műzavarral adom elő a mondókámat, nehogy leleplezzem magam.

— Ha megfelel, — közli velem — ön is felléphet.

— De hol? — kérdezzük mohón egyszerre mind az öten.

— Idefigyeljenek tehát! Csütörtökön reggel, illetve délelőtt tízkor eljönnek a lakásomra. Ott mindenki bemutatja a tudását. Aki megfelel, azt majd tovább visszük és mintegy két héten belül felléptetjük valamelyik színpadon, még nem tudom hol, ahol komoly színházi ember és komoly filmszakértő is jelen lesz. Most, aki csütörtökön beválik, az *átvesz tíz jegyet, amelyet darabonként húsz pengőért el kell adnia.* Éz, úgy-e, — mondja a vezetőnő kissé zavartan — a *terembérletre és a költségekre* kell. Sok?

Összenézünk. Nekem őszintén szólna nem tetszik ez a kétszázpengős dolog, de a többivel együtt felelem:

— Nem, nem sok!

— Jó, akkor a viszontlátásra, csütörtökön, nálam...

Megadja a címét és elbúcsúznak.

KASSO

Az utcán nagyokat pislogunk a lenyugvó napban. Bandukolunk „reménnyel eltelve” a Nagykörút felé. A csepeli kislány mamája viszi a szót. Tele van tervekkel, álmokkal: „Ha sikerül!!!”... Arról beszél a leányával, mi is lesz akkor.

Elgondolkozom. Mi történik, ha valóban tehetséges színészjelölt téved be egy ilyen „tehetségkutató intézetbe”? Valóban figyelnek rá, tudnak-e segíteni rajta, hogy útnak induljon? Szeretném, ha így lenne és nem elégednének meg azzal, hogy a jelölt eladta a tíz jegyet — darabonként húsz pengőért.

Tombor Tibor

Pam Pam Barzesso

DEÁK FERENC-U. 23

Intim hangulatos. Kitűnő ételek, italok. Babkáv

PANTOMIM
FOGKRÉM!
SEX APPEAL

Arosa ruhafesték

NÉLKÜLÖZHETETLEN

Gyártja: „AROSA” vegyiüzem, IV., Molnár-utca 10

AZ ÓCEÁN HŐSEI

ÚJ AMERIKAI FILM

Milyen jogtalan és igazságtalan finton ez a közönség részéről. Elhúzzák a szájukat remekműveknél, lebiggyeszti az ajkukat. „Hm! propagandafilm!” Mikor pedig a világon minden propaganda! És mindig propaganda volt! Mert az olyan írás, könyv, zene, színház, film, ami nem propagál semmit, annak jobb lett volna a tintatartóban elvetélni!

És milyen felelőtlenség volna, milyen hivatástudatlanság, milyen elhivatottságnélküliség a művész részéről, ha ki tudná kapcsolni magát a világ gigantikus erőfeszítéséből, ha hidegen állni tudna a gőzölgő, szortyogó, gyilkostüzes lávafolyam közepén! Ha a művészre nem harapózna át, és ha nem perzselné meg a grandiózus, égignyúló lángkolosszus heve.

Nincs tenyéryi hely a földgömbön, amelyet ne érintett volna ennek a háborúnak gyehegnája. Vérzett a világtérkép. Az egyén érdeke porhanyóvá vált. Az egyén odaadta, alárendelte magát a közösségnek. És ez tükröződik most a kultúra arculatján. Nem lehet kivonni magát a filmnek sem ebből a tükröződésemből. Nem bujhat el, villódzó fénye ott vibrál a filmprodukción. Mindenütt, ahol van. Az oroszok például az egész filmgépezetet két kézzel nyujtották oda annak az Erőnek, amely rendet teremtett ezen a szemtelen, rakoncátlan, kis félszigeten, Európa térképén.

Az amerikaiak ugyanezt tették. Gyönyörűséggel néztük ezt a frissen jött U. S. A.-Warner-Brothers filmet, amelyet az Amerikai Misszió jóvoltából aránylag elég gyorsan kaptunk meg Budapesten.

Üdvözöllek Lloyd Bacon! Gyere, ülj ide szembe velem, hadd nézsek bizonyára okos szemedbe! Gyönyörű filmet csináltál!

Olvastam, hogy megkaptad a „First Victory Flag Award”-ot, az Első Győzelmi Lobogó Díjat. Megérdemelted! Celluloidba öntött szobrot állítottál Amerika hőseinek dicsőségére. Nagy dolog, nagy érdem! De nem ez a főérdem.

Most a művészhez szólok, Hozzad. Remek filmet alkottál! És ezért válik ez a film szoborrá, emlékművé. Odaszegedtél a mozi padjához és én megbabonáztam, dobogó szívvel lestem, hogy mit hoz a következő felvonás, a következő jelenet, a következő méter, a következő filmkocka. Érezni lehetett, hogy átszellemült megszálottja voltál a feladatnak. Nem mértani körzővel és logaritmussal, nem statikai trükkökkel alkottad meg filmedet, hanem benned motorozott és magával ragadott Hazád nagysága és ennek a kataklizma, dühöngő viharának minden szenvedése.

Nagyképűség volna a témát boncolgatni. A téma hatalmasan hőmpölyög, mint az Amazon, vagy a Volga. Vagy, hogy a címnél maradjunk: hatalmas, mint az Atlanti Óceán. Igen, az Óceán, amely összeköti Amerikát Európával, mint ahogy Te is, Lloyd Bacon összekötötted filmeddel Amerikát Európával.

A méltóságos Óceán túrté, hogy hatalmas hátán dióhéjként himbálózó gigászi hajóvárosok, tarajozó hullámai alatt tenger-alattjárók cikkáznak, — mind-mind részesei az emberiség dantei tragédiájának. Te félrehúztad a kárpitót és filmeden keresztül bepillantást engedsz abba a gyönyörű, felemelő, csodálatos gépezetbe, amit úgy hívnak, hogy: amerikai lélek. Ahogy Amerika felismerte a helyes utat és köteletségét, az életre kél az Óceán Hősei című filmben. Megérti az ember ezt a nagy Társasjátékot, a Szövetségesek összekovácsolt nagy eredményét. Igen! Ilyennek kellett lenni Amerika részvételének a háborúban!

Kérlek add át közönségünk szeretetteljes ölelését művészeidnek. Humphrey Bogart... milyen remek művészember! Milyen egyszerű, kendőzetlen férfi! Nem is hisszük, hogy „színész”. És ez a csupa kultúra Raymond Massey, száraz angolságának okos nyugalmával. Az intelligenciája melegt. És a kedves Alan Hale! Vén filmharcos, régen nem láttuk már, mert nem láttunk amerikai filmet. Milyen jóízű a dráma tetézzet tetején is, milyen férfiasan vidám! És a többiek! A nők mind belesimultak a nagy témába. Nem is igaz, hogy mozi játszottatok! Részesei voltatok a Nagy Háborúnak, a filmmel ti is harcoltatok, ti is hozzáadtátok a véretek a győzelemhez.

És, bár paradoxonnak hangzik, a közönség elfelejti, hogy háborús filmet néz. Az élményt, a drámát látja csak, mintha vilámló agyú költőfárosz találta volna ki az egészet. Mintha új Dante, Byron, Goethe, Tolsztoj ihletett pennája szülte volna az egész háborút, a filmmel együtt.

A Kommunista Párt házi vetítőjében néztük végig a filmet. Többszázan. Lelkes taps dübörgött bele a film dübörgésébe. Mind éreztük azt, amit a film akart, hogy mennyivel járult hozzá Amerika népe Európa felszabadításához. Mi is lelkesedtünk a filmen lelkendező murmanszkiakkal, amikor a convoy Amerikából utánpótlással megérkezett az orosz harctér kikötőjébe. Drámai hajó-ellszlyedések, torpedózások, a tengerészek hősi élete, tengeralattjárók kettészélése, a sok-sok tragédia, mind

tel oldódott a murmanszki megérkezés önfeléd pillanatában.

Mi is megsimogatjuk a Warner Brothers amerikai filmgyárnak juttatott Győzelmi Lobogó fénylő selymét a szenvedő Európa nevében a háborús cselekedetért, a kultúra és a közönség nevében a gyönyörködött és nagyon művészi filmért.

Pásztor Béla

Műértés. A művészet éltető levegője!

★

Nem lehet nagy művészet, ha nem az élet nagy problémáiból nő ki.

★

Legmagasabb irodalmi színvonalat Legszelebb néprétegeknek!

★

— »Minden műfaj megengedhető, kivéve az unalmasat!«

(Voltaire)

★

— »Az idő sohasem téved!«

(Börne)

Szovjetország filmoperett

Megint megtudunk valamit a szovjet-világról, valamit, amit különben is sejtettünk: azt, hogy az egyszerű, örök érzéseknek a szerelmi romantika virágainak van ott is talaja, az élet komoly realitását körül sugározza ott is a mese. És még azt, hogy a szovjet-kultúra nemhogy nem zárkózik el a meseromantika legkönnyedebb, legjátékosabb megnyilatkozásai formájától, ami az operett, hanem friss, egészséges ojtóágakkal zsendíti életképessé a nálunk már satnyulásig túlkultivált műfajt.

Lám, orosz filmoperettet is kaptunk már mutatónak. Lehet, hogy a „Pásztor csókja”,

melyet e héten kezdett pergetni a Fórum, nem is a legújabb példánya az effajta termésnek. Ránk mindenesetre az újság ingerével hat, annyira „odaválós” a környezetrajz és *Victor Guszev* történetének legtöbb mozgató eleme. Csak a kolhoz-rendszerből perdülhet elő ez a filmhős, ez a tenyeres talpas, de angyalian szőke disznópásztorlány, aki a moszkvai mezőgazdasági kiállításon szerzett tudományával nevel fel ott hon, a magas északon, egyszerre tizenkilenc élő kocát, hogy az így kivívott sikere révén megszerezze élettársul a messzi Kaukázusból érte száguldó délceg kecskepásztort.

A kedves, vidám bonyodalom szálait kár lenne előre fölfejtetni, hadd szórakozzon vele a közönség. *Chrennikov* bőségesen adagolt, kitűnően beállított népies operett-muzsikája a magán- és csoportos szereplők természetes előadásmódjával és jólesően tiszta énekével gyönyörködtet. Szemünknek kissé szokatlan a túl világos, plasztikátlan fényképezés, a tájfelvételek egyike másika kissé kulisszagyánús. Viszont például a menyasszonybúcsúztató jelenettel és a tavaszt jelző jégolvadás gyönyörű montázs-részletével *Pirov*, a Sztálin-díjas rendező igazán remekelt. 1.

Az öreg, csupabőr, múmiaszerű igazgató felugrott íróasztala mögül és elém sietett:

— Halló, kedves barátom, el vagyok ragadtatva! Remekül sikerült a próba-felvétele! Hiszen ön csupa eredetiség, csupa egyéniség! És micsoda színész! Nagyon, nagyon örülök, hogy én fedezhetem fel s hogy az én gyáramnak lesz hasznára. Mert, he-he-he, az igazat megvallva, ránk fér már egy kis mozicsillag-utánpótlás... De foglaljon helyet.

Reszketve ereszkedtem le a bőrkarosszék ülésének szélére. Össze-össze koccant a fogam. Hiszen már több éve vergődtem, koplaltam Moziváros műtermei körül, már-már azt hittem: minden hiába s most íme, elérem célomat. Alig mertem moccanni, szólni, nehogy elügyetlenkedjek valamit s nehogy összeomoljék életem kialakulóban levő tündérpalotája.

— Természetesen, így, ahogy van, a maga eredeti nyersségében, így még nem használhatjuk — folytatja az igazgató. — Minden gyárnak megvannak a maga hagyományos törvényei s azokhoz alkalmazkodnunk kell. Megkövetel továbbá egyetmást a közönségünk is. De, ne ijedjen meg, mi majd mozicsillagot faragunk magából.

És elővett egy óriási kést.

Megijedtem. De elhatároztam, hogy mindent eltűrök céloim érdekében.

MOZIVÁROS

— Trüsszentsem egyet — hajtotta előre és figyelt.

Trüsszentettem.

— Na, látja! — kiáltott fel, ha jól sejtem, mosolyogva (mert kiszáradt bőre alig-alig volt képes megrándulni). — A trüsszentés alapanyaga jó, a kivitelben azonban eltérések mutatkoznak attól a trüsszentéstől, amely a mi gyárunkban szokásos. Ha azonban... — és orrom tövéhez illesztette a kést — ha azonban itt bevágunk egy kicsit, trüsszentése máris meg fog felelni a mi közönségünk művészi elképzeléseinek.

És bevágott. Nem is olyan kicsit.

— A vérevel most ne törődjék. — Legyintett. — A végén majd csöngetek és egy kalap alatt bekötözik mindenütt. Most tovább megyünk. S óhajtsa fájdalommal, hogy »Oh, darling!«

Könnyen ment. Tekintettel az orromra. Mégis elégedetlen volt vele. Bevágott hát a nyelvembe is...

Egy óra múlva pedig átcsöngetett a telep kórházába hordágyért...

A kötéseimet azonban már másnap testszínű tapaszokkal pótolták és mennem kellett a próba-felvételekre. Harmadnap meg érdeklődhettem az irodában: most már egészen elégedett-e velem az igazgató úr?

Nem is fogadott. A titkárával üzenté ki, hogy semmi különösebb kifogása nincs a játékom ellen, de... ilyen mozicsillaga már van több is... tehát...

Hónapokig feküdtem, míg visszazsereztem régi arcomat és régi egyéniséget. S akkor megint az a szerencse ért, hogy próba-felvételt készített rólam egy moziképgyár.

— Halló, kedves barátom — rohant elém megint az igazgató (kövér, rózsaszínképű, malacszerű férfiú), — micsoda egyéniség, micsoda eredetiség! Nagyon örülök, hogy én fedezhetem fel! Mert, az igazat megvallva, hehe-he, nincs szerencsénk mostanában az utánpótlás-

sal... De önből majd mozicsillagot faragunk. Vakarja csak meg, kérem, a fejét!

Megvakartam, ő meg elmosolyodott:

— Nálunk másképp vakarják. De semmi változtatunk egy kicsit a karizmok berendezésén...

És ő is elővett egy óriási kést...

S amikor harmadnap lázasan és tántorogva, véresen, tapaszosan érdeklődtem a titkárájánál, csak annyit üzent ki, hogy a második próba-felvételen már egészen jó voltam, dehát az ilyen színészi egyéniségből tizenkettő éppen egy tucat...

Megint nehéz, kórházi hónapok kellettek hozzá, hogy visszagyógyuljak régi önmagamamra. És akkor megpróbáltam harmadszor is. Amikor azonban arra kért az eredetiségemet áradozva dícsérő igazgató, hogy most pedig szorítsam ökömbe a kezem, hadd lássa: megfelel-e az ő gyára művészi szempontjainak: nem mertem megtenni. Féltem, hogy akkor már le is ütöm.

Elrohantam és leültem kifújni magam a gyönyörű Moziváros egyik árnyas fasorában. És egyszerre csak látom, hogy három aggodalmasképű, csüggőfejű férfiú közeledik az úton: az én három igazgatóm. A sétáló meg suttogják: megy a három főember a nagy tanácskozásra. Most fogja megvitatni Moziváros vezetősége: mi lehet az oka, hogy nincsenek új, eredeti mozi, csillagok?... 1.

Leszkay András

Fölkelő paraszt

Máglyák

Lőrinc pap

DERKOVITS GYULA: 1514

A fametszet, mint műfaj, a legszerényebb, s legalkalmasabb az olcsó hatások adta könnyű sikerre, és a legnehezebb, mint minden egyszerű és tömör beszéd. Fekete és fehér. Szélsőségig feszített ellentét, bombasztok vagy a drámai lehetőségek eszköze.

1514 és Dózsa. A mély népi erők tragikus szimbóluma. A sanyargatottak négyszáz éves félemlítő példája, a Verbőczyk örök nyugtalanító réme. A szabadság tűzkoronás őse.

És egy művész, szenvedő és mélyen érző, ki nagy, mert feje felett a géniusz tüzes nyelve, a kifejezni-tudás.

Ez a találkozás; Derkovits fametszet-sorozata.

Lángoló mű, melynek nincs párja, a mi, még ma is „fal mellett járó” világunkban. Tömör és monumentális szobra az 1514-es éveknél, nem mesélés, hanem summázás, mithosszá dicsőült történelem, jellé, szimbólummá magasztosult ábrázolás.

A fametszetsorozat legszebb darabjait nézegetem. A földalatti morajlás, a gyürkőzés gyönyörű lapja, a „Lőrincz pap”. Az egész felület aprózottan tagolt, olyan, mint a néger harci dob hangja az éjszakában, egyenletesen nyugtalan sík, melyből két csattan ki villanó fehérén. Vagy „A fölkelő paraszt”, mint egy félelmetes látomás, darabos, nehézmozgású gólem-testével, tépett, fehér foltjaival, a felemelt kaszával, olyan, mint egy hördülés. „Dózsa a várfokon”: szoborero a tajtékzó hatalommal szemben. A „drámai kifejtés” egy lapja „A Máglyák”. Lángok, karók tuskéi, üszkös testek jajja az Istenetlen ég: a foltok vertikális lobogása. A „Leveretés” néma és lapos hullamezője, mely fölé rideg könyörtelenséggel magaslik a páncélos hatalom.

Derkovits soha így, ennyire teljesen nem tudta megszólaltatni együtt harci erejét és

művészi tudását. Mint festő nagy volt, de idő előtt ment el. Festészetében nem tudott újra eljutni a kifejezésnek ilyen egészéhez.

Ez a mű az eljött új magyar világ első élő és tiszta hangja. Irányt mutat stílus terén is. Főként a fiatalok számára nagy értékű tanítás, mert hisz az idősek már be vannak zárva saját eredményeik ketrecébe.

*

Az album a szegények bibliájának készült, de így nem az. Drága és a két előszó is a polgárhoz szól. Kívánatos lenne egy népszerű kiadás, egyszerű történelmi ismeretessel és új művészi méltatással. Kállainál jobban újra sem csinálhatná meg senki. A klisére való áttétel teljes illúziót keltő.

Engedtessek meg nekem, hogy a kiadónak figyelmébe ajánljam Uitz Béla hasonló tendenciájú alkotását, a „General Ludd” albumot.

Medveezky Jenő

Kapudöngetés és Leveretés

A »Hajrá« munkarevü diszlete
Kun Sándor festőművész munkája

Munkásszínház

Az újpesti munkásszínház a Könyves Kálmán-gimnázium udvarán tartották meg szabadtéri előadásukat. A munkásszínház mellett *Basilides Mária, Palló Imre* és *Baló Elemér* is felléptek a szabadtéri előadáson.

Csendes, ünnepi hangulat ulti meg Újpestet, a hétköznapi zajos gyárvárost.

A Könyves Kálmán-gimnázium udvarán háromnegyednyolc után már minden hely foglalt a nyolcezer főnyi közönséget befogadó nézőtérben.

Fellegi István rendező elmondta, hogy több mint kétszáz munkásszínház közel három hónapja készült erre az előadásra. A munkásszínházok ácsolták a hatalmas játékteret, ők állították fel a díszletet, ők rendezték el az ülőhelyeket. Ságó nélkül adják elő »Az ember tragédiájából« az egyiptomi színt. Adámot *Somogyi János* Beszkárt kocsivezető játssza, *Páncél Pál* vilánygyári munkás alakítja a rabszolgát. Előadják *Katajev* orosz író »Hajrá« című regé-

nyéből dramatisztált játékot is. A regényt *Bálint György* alkalmazta színpadra. A fordulatosságot és élénk színpadi mű a Szovjet-Unióban játszódik az első öt éves terv idején. Az egyiptomi színt és a Katajev darab élénk idézi a rabszolgárobot és a céltudatos építőmunka közötti különbséget. Ezt az ellentétet példázza a *Szentpál Olga* együttes »Rabok és szabadok« című tánca is. A gyorsan pergő előadás alatt egymásután felzúgó viharos tapsok jelzik a hálás és megértő közönség elismerését.

— Még sokat kell játszunk és tanulunk — mondja *Fellegi István* rendező. Fejlődni akarunk.

Csodálatos, milyen öntudatosan játszanak munkásszínházaink.

Ez az előadás felmelegíti a szíveket és a munka játékos ünnepévé avatja a színházást.

Igen hasznos lenne a nyár folyamán Budapest népének is bemutatni a »Hajrá« munkarevü-t.

Gimes Ottó

A munkásközönség

Hók és Könyvek

KASSÁK LAJOS:

Kis könyv haldoklásunk emlékére

»Semmiről semmi bizonyosat nem lehet megtudni s éppen ez az ami összeszorítja az ember szívét« — írja *Kassák Lajos* s ez az egyetlen mondat rávetíti fényét a könyv minden sorára. Mert *Kassák* most is az igazságot keresi mint valamikor a zendülő években, most is a fiatalok lázas nyugtalansága feszül benne, csak éppen elrevedezik azon, hogy hol is leli meg azt a valamit, amit jobb híján még mindég léleknek hívunk... Mert semmiről semmi bizonyosat nem lehet tudni... Néha a tavaszi szelekhöz, az alvó árnyékokhoz szegődik, néha egy domboldalhoz, egy mogyorócsérjéhez nyúl, vagy egy kislányhoz, akivel a pince sötét alagútjában találkozik. 1944-ben írta *Kassák* a könyvét, a rettegés és búcsúzás fojtogató óráiban, amikor az igazság olybá tűnik, mint egy lebukszó csillag s az élet szilárd vázát már csak emlékekben, csupasz lángokban, titokzatos suhanásokban keresi. *Kassák* egy osztrák írója akart valamikor lenni s az összesség írója lett, akinek az élet minden megnyilvánulása személynégye. A jelenségeket legbensőbb érzelmeiben oldja fel, úgy hogy azok a tárgyakkal, földdel, tájjal együtt valami egészen sajátos emberi motívummá alakulnak át benne. Lehiggadt, bölcs író vallomásai sorakoznak a könyv második felében, aki érzi, hogy a mennydörgésben elhal a kiáltás és hitet tenni, harcolni így is lehet, lélek után tapogatózva, társakat keresve, a szeretet üzenetét küldve embertől emberig.

(p. b.)

ERDŐDY JÁNOS:

Új színház, új film

Szerző nagy feladatot vállalt, 76 oldalon nemcsak ismertetni akarja a címben jelölt két behemót probléma kört, de egyúttal drámatörténeti, esztétikai indokolást is ad. Műve tartalmának vázolására szolgáljanak a fontosabb fejezetek címei: Bevezetés (az új színház fogalma); A színházi paradoxonok kérdése; A társadalmi hasznosság; A színházi mű dialektikája; Pozitív színház; A háromfalú szoba lakói; Színház és közönség; Munkásszínház. A színházzal foglalkozó fejezeteken kívül körülbelül 16 oldalt szentel a film kérdéseinek, egy rövid utolsó fejezet pedig »Vakok játéka« címen a hangjáték problémáját körvonalazza. Szerző becsületesen, őszintén vallja, hogy »az új, még kialakulóban

levő társadalmi berendezkedés új színházának körvonalakban való felvázolása olyan ismeretlen elemekkel dolgozó feladat, hogy részletekbe menően foglalkozni vele teljesen komolytalan kísérlet volna. Igaz. És mégis épp az ilyen kísérletek segítenének a problémák tisztázásához! Mert a »felvázolás« veszedelmes hézagokat okoz, félreértéseket szül, ellentmondásokba keveri a szerzőt és zavarba hozhatja az olvasót is. Ha például a könyvecske megállapítása szerint a jambusi sor úgy szólván kizárólagos eszköze volt mindmáig a verses színdarabírásnak, mely alól csak a francia klasszikus drámairodalom alexandrinusa kivétel, úgy konstatálnunk kell, hogy szerző megfedkezett a görög dráma nem jambikus részéről és sajnos a beláthatatlanul gazdag spanyol klasszikus drámairodalomról is, amely történetesen a trochaikus lejtésű verseket alkalmazta. (Egyáltalán: illendő lenne végre felfedezni ezt a spanyol klasszikus drámát, mert ennek sokkal több a szociális mondanivalója, mint Shakespearenek és Moliere-nek együttesen! Hiszen talán éppen ezért is mellőzték a magyar abszolutizmus századai alatt!) Azután, ha szerző az ú. n. valóságábrázolás tételét fejtegeti, akkor bizony bővebb magyarázat kellene annak megértésére, hogy a *Prometheus*, vagy a *Bachánsnők*, *Az élet álom* és *A vihar*, az *Amphytrion*, a *Turandot*, a *Manfréd* és a *Cenci*, a *Cid* és a *Cyranó* és még ezer klasszikus mű mennyiben ábrázolnak valóságot és mennyiben ábrázolják koruk emberét »elevenen élő világnézetük valóságában.« De ne disputáljunk Erdődy érdemes könyvecskéjének azon hiányai, melyek a dolog természetéből adóan elkerülhetetlenek, hanem keressük azt, ami benné vitathatatlanság és nagyon hasznos. Legfőbb erénye a tárgyismeret, a világos fogalmazáson kívül a színház őszinte szeretete. Erdődy bátran kimondja, hogy a színház a társadalom szerves része, mely a tömegekre a legélénkebb művészi hatást fejt ki, benyomásainak jelentősége szinte felbecsülhetetlen és jó kezében tisztaságot és jó életérzést ad. Erdődy művét a most kialakuló szociális esztétika szolgálatába állítja, de sok tapasztalata eljuttatja őt a nagy belátáshoz, hogy a jövő színháza csak a múlt értékeinek megismeréséből, korszerű értékeléséből és tudatos továbbfejlesztéséből születhetik meg. Ez a belátás valóban záloga a biztos fejlődésnek, bár megszívlelnék a könyvet olvasó színházi embereink!

Szűcs László

HETI kislevél

GOLDONI »Olasz Mollere-nek szokták mondani a XVIII. század híres olasz vígjátékíróját. Carlo Goldoni 1707-ben született, 1793-ban halt meg. Ügyvéd volt és diplomáciai pályát futott be. A színpad szerelmese volt, a legenda szerint már négy éves korában darabot szerzett saját bábszínháza számára. Felőtt korában eleinte csak darabvázlatokat szerkesztett, korának divatja szerint. Az olasz rögtönző-komédia (commedia dell'arte) vándorszínészei ugyanis nagyjából kitervelt meséhez kapásból mondták a dialógusokat. Goldoni, miután megismerkedett a francia színházkultúrával, 1743-tól kezdve teljesen megírta darabjainak szövegét, ezzel gyökeresen megreformálta az olasz színjátszást. Leghíresebb vígjátéka, a Fogadósné, világszerte elterjedt. Más darabjai (Úrhatnám szolgáló, Kíváncsi asszonyok, A négy házsártos) operaszöveggé váltak. Nagy érdeme, hogy valóságosan, regényes témák helyett a való élet élesen megfigyelt jeleneteivel, mulatságosan megrajzolt figuráival frissítette fel a vígjátéki műfajt. Aki Velencében járt, jól ismeri Goldoni szép szobrát. Rokókö öltözetben, parókásan, hosszú sétatálcával, alacsony talponton áll a derűsen mosolygó író, mintegy elvegyülve az élet nyüzsgő sokadalmasában.

NEGRO SPIRITUELS. Ez a neve a különféle keresztény felekezetekhez tartozó amerikai négerek vallásos énekeinek.

A rabszolgatartás korában keletkeztek a gyapotültetvényeken. Az elnyomott fekete faj a vallás gyermeki áhítatában keresett reményt és vigaszt. A bibliai történetek a primitív néger képzeletben lényegesen átalakultak. A zsoldárvereket is a maguk szájafele szerint módosították a rabszolgagyülekezetek istentiszteleteinek résztvevői. A hagyományos zsoldárdallamokat exotikus táncritmusok helyettesítik ezekben az énekekben, melyek különös, megkapó bájjal fejezik ki a néplelek megváltásra törő, szinte forradalmi rajongását.

A negro spirituel-eket Európában főként két nagy néger énekművész: Robeson és Maria Anderson hangversenyei és hanglemezei népszerűsítették.

SHAW GEORGE BERNARD (szül. 1856, Dublin), a modern angol dráma-irodalom büszkesége a jövő esztendőben

tölti be kilencvenedik élet-évét. A ma is töretlen frissességnek örvendő író hatvan évvel ezelőtt színikritikusként kezdte pályafutását, majd regényeket írt, 40 éves korában pedig végleg a drámaírással jegyezte el magát. Az azóta eltelt 50 esztendő alatt sajátos, csúfolódó hangján a kor valamennyi problémáját színpadra vitte, egymásután leplezve le az emberi képzettség kisebb-nagyobb mesterkedéseit. Oly széles területen indított rohamot intézmények, eszmék, előítéletek ellen, hogy munkássága majdnem áttekinthetetlen. Mély szociális beállítottsága, alapos marxista képzettsége és páratlan írásművészete mindenkör biztos fölénytel igazítja el az emberi fonákosságok útvesztőiben, ő az egyetlen színpadi moralista, aki sohasem válik unalmassá. Színművei a világ minden nagyobb városában színrekerültek s népszerűbb lett a színpad legügyesebb mesterembereinél, anélkül, hogy politikai és művészi elveit valaha is feladta volna. Nálunk legutóbb feltűnő sikert aratott »Blanco Posnet elárultatása« című szatírája, amely az új szezonban a Szabad Színpad műsornyitó darabja lesz. A londoni Művész Színház most mutatta be a nagy szatirikus »A Sziget Bolondja« című legújabb színművét. Hajótörés, lakatlan sziget, végítélet és ezer más meglepetés halmozódik a darabban, fűszerezve a nyolcvankilenc éves Shaw örökijű szellemének színporkázásával.

fényszóró

MŰVÉSZETI HETILAP

Főszerkesztő: BALÁZS BÉLA
Felelős szerkesztő: SZEGI PÁL
Felelős kiadó: GYONGY PÁL

KIADJA A MAGYAR FILMIPARI R.T.

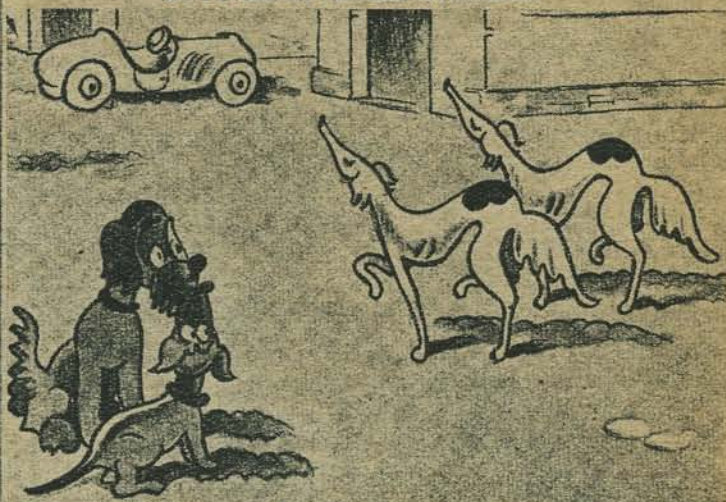
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST, IV., SZÉP-UTCA 3

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza

452748 - Athenaeum Rt. mélynyomás
Felelős: Talabér Ferenc

Ne-vet-sé-ges ha-ha-ha

KUTYASÉTA HOLLYWOODBAN

A sztár és dublőze

(Schw. Illusztráció)

Medgyaszay Színház

Amilyen a beteg olyan az orvos...

KIVÉGZÉSI JELENET A SZÍNPADON

Öszintén szólva idegessé tesz az, hogy délelőtt a próbán egy kicsit összeszólkóztam vele...

(Saturday Ev. Post)

JULIE BISHOP
„AZ OCEÁN HŐSEI”
című Warner-filmben

színházakulodan